'అమ్మ'కి ఆదివారం లేదా?

ఇంకా తెల్లారలేదుగానీ, తెల్లారగట్ల వెన్నెలతో తెల్లగా తెల్లారినట్టే వుంది. అప్పుడే ఏం చేద్దామనో అన్నపూర్ణమ్మగారి వాకిట్లో చెట్ల మీద పిట్టలన్నీ లేచేశాయి. లేచేసి, దేని రెక్కలతో అది గంతులూ, దేని కంఠంతో అవి కూతలూ, అందుకే లేచినట్టు, మొదలెట్టేశాయి. "ఏవిటా గంతులూ? అరుపులూ? పనీ పాట లేకుండా!" అని కాస్త కూకలేసే పెద్దవాళ్ళెవరూ లేనట్టుంది చెట్ల మీద!....వాకిట్లో ఎన్ని అంట్లగిన్నెలో! వాటి నిండా ఎన్ని మెతుకులో ... ఎన్ని వడియాల పినళ్ళో!

ఇంకా కావాలంటే వాకిట్లో మొక్కల మీద అక్కడక్కడా ఎర్రవీ పచ్చవీ ఎన్ని పురుగులో!....అన్ని పురుగుల్ని పెట్టుకుని పిట్టలేవీ వాటి వేపు ముక్కులన్నా తిప్పకపోతే ఏమనాలీ వాటినీ? రెండు కాకులు మాత్రం అంట్లగిన్నెలవేపు దూసుకెళ్ళాయి, రయ్యిన. అవీ తెలివంటే! ఊరికే కొమ్మల మీద ఇటూ అటూ గంతులేస్తోంటే ఏం వొస్తుంది పొట్టల్లోకి, పిట్టలకైతే మాత్రం? లేచాక ఇటో అటో ఎటో అటు వెతుక్కోవద్దూ చప్పున? కాస్త ఎండ పొడవస్తే పురుగులు పైపైకి పాకుతూ కూచుంటాయా? అప్పుడు దొరకమంటే దొరుకుతాయా?

ఆ పురుగులికి మాత్రం?....వాటికి మాత్రం ఏం తెలివి వుందీ? చెట్ల మీద అన్ని పిట్టల్ని పెట్టుకుని, తెల్లగా తెల్లారి పోతోంటే ఆ పాకడాలేవిటీ? ఏవిటో....వాటి ధైర్యాలేవిటో....అవేవిటో!

పురుగులే కాదు, పిట్టలే కాదు, ఆ ఇంట్లో మనుషులు కూడా ఆ పూట అలాగే వున్నారు, తెలివిమాలి!

ఇంకా అరవై ఏడేళ్ళున్నా నిండని జగన్నాథం "పెద్దవాడినై పోలేదూ?" అని రోజూ తనని తను అపార్థాలు చేసుకుంటూ, ఎప్పుడూ

దగ్గుతూనే ఉంటాడు, 'అంతకన్నా ఏం చెయ్యనూ?' అన్నట్టు!....ఏం చేసేదేమిటి? లేచి, అన్నపూర్ణమ్మతో జత కలిసి ఆ గిన్నెలన్నీ తోముకో కూడదూ? కాకులు....ఆ గిన్నెల్ని అలా ఐంతుల్లా దొర్లించేస్తోంటే విన పడ్డం లేదూ?... వూహూఁ.... తెల్లారాక ఆయన అలాంటి పనులు పెట్టు కోడు. దగ్గులే పెట్టుకుంటాడు! పోనీ అవేమన్నా నిక్షేపంగా తడిదగ్గులా అంటే, అన్నీ పొడి పొడి దగ్గులే!....పొడి దగ్గులు కూడా వొక దగ్గు లేనా? అవి లేకపోతే ఎంతా, వుంటే ఎంతా? వాటి కోసం కూడా ఇంకా మంచం మీదేనా? ఏవిటో... ఆయన వయసే ఆయనకి బోధపడదు!

పిట్టలు జగన్నాథాన్ని వినీ వినీ—"జగన్నాథం ఎప్పుడూ అలా దగ్గుతాడెందుకూ? మనం దగ్గుతున్నామా? మనల్నిచూసి నేర్చుకోడేం?" అనుకుంటాయి చాలాసార్లు.

" 'మనం' దాకా ఎందుకూ? అన్నపూర్ణమ్మ దగ్గుతోందా! ఏవిటో, జగన్నాథం మరీనూ...." అనుకుంటాయి మళ్ళీ అవే.

"అప్పుడే దగ్గే వయసు కాదు జగన్నాథం నీకూ. దగ్గడానికి అంత తొందరపడతావెందుకూ? ముందు ముందు ఇంకా బోలెడు కాలం లేదూ దగ్గడానికీ?" అని ఆయనకి ఎవరూ చెప్పరు. చెప్పడానికి ఆయన అసలు ఎవరితోనన్నా మాట్లాడితేనా? మాట్లాడ్డానికి ఆయనకి మాటలే వుండవు; దగ్గడానికి దగ్గులేగానీ!

పాపం మాటలెందుగ్గానీ, ఏ మాటకామాటే చెప్పుకోవాలి. ఇంట్లో వాళ్లే వొచ్చి మాట్లాడితే మాత్రం ఆయన చక్కగానే జవాబులు చెపుతాడు- దగ్గుల్తో! 'అలాగా' అని వొక చిట్టిదగ్గూ, 'సరేలే' అని కాస్త నిడివిదగ్గూ, 'పోనిద్దూ' అని కొంచెం దీర్ఘందగ్గూ, మొత్తానికి సంభాషణ ముగిసే లోపల, ఏ ఇరవై దగ్గులో దగ్గి, కష్టం సుఖం అన్నీ మాట్లాడతాడు ఆశ్చర్యం! ఇంట్లో వాళ్ళందరికీ, నాలుగేళ్ళ మనవడితో సహా, ఆయన దగ్గుభాష కొట్టినపిండి!

లేచీ లేవగానే చెవినపడే తొలిదగ్గే తొలి పిలుపని తెలిసి కూడా అన్నపూర్ణమ్మ వొక్కోసారి "కాఫీ.... తెమ్మంటా ....రా?" అని ఇంత దీర్ఘం తీస్తోంటే, ఆయన 'ఖంగ్'మని వొక మెరుపుదగ్గు దగ్గుతాడు. అదీ, విసుగన్నమాట! "అదీ అడగాలా?" అని దానికి అనువాదం. "సరే.... తెస్తానుండండి" అని ఆవిడ వెనక్కి బైల్దేరుతుంది.

ఇంట్లో దగ్గులంటూ పుట్టి ఏడోఏడు నడుస్తోన్నా అన్నపూర్ణమ్మ ఇంకా ఈ నాటికీ భర్తగారి దగ్గు దగ్గుకీ కొత్త కొత్తగా మళ్ళీ మళ్ళీ వులిక్కి వులిక్కి పడుతూనే వుంటుందీ, ఎందుకో!

ఎందుకో ఏవిట్లెంది! తొలి దగ్గుకి తొలికాఫీ....మలిదగ్గుకి మలి కాఫీ ...ఏడోదగ్గుకీ ఏడోకాఫీ అందిస్తూ, భర్తగారి దగ్గుల చుట్టూ తిరగడం తప్ప, ఆవిడకి మాత్రం ఏవంత రాచకార్యాలున్నాయి గనకా? ఓ పేపరు చూస్తుందా, ఓ పుస్తకం చదువుతుందా, ఓ మహిళాసంఘానికి పోతుందా? ఇక ఇంట్లో దగ్గులికి వులిక్కి పడడాలు కూడా మానుకుంటే, ఆవిడకి మాత్రం ఏం తోస్తుంది గనకా? అందుకూ!

అన్నపూర్ణమ్మ భర్తతో టేకాదు, కోడళ్ళతో కూడా అంత మెత్త గానూ, అంత వులిక్కిపడుతూనూ, అంత దీర్ఘాలు తీస్తూనూ మాట్లాడుతూ వుంటుంది! ఏ కోడలికి ఏ పని పురమాయించాలన్నా, "అమ్మాయ్ అరుణా! అమ్మాయ్ కమలా!" అని రేడియో నాటకాల్లో లాగా ఇద్దర్నీ ఒకేసారి పిలుస్తుంది. చెరోచోటా పనుల్లో మునిగిన కోడళ్ళు, చెరోమూల నించీ "వొస్తున్నా నత్తయ్యా!" అని ఏక కంఠంతో కేకలైతే పెడతారు గానీ వొక్కరూ రారు. ఈవిడే వాళ్ళ దగ్గిరికిపోయి "ఏవిటమ్మా ఇదీ?" అంటుంది. వాళ్ళు - "ఇదేవిటంటే అత్తయ్యా ..." అని అదేవిటో వివ రిస్తారు. "ఓహో! అదా ఇదీ?" అని ఆవిడ సంతోషించి, ఈలోగా ఏ దగ్గన్నా చెవిన పడితే "వొస్తున్నానుండండి" అని ఆ దగ్గుకి జవా బిస్తుంది. "ఓసారి హనుమంతునడిగి ...అదేదో కషాయం వుందన్నాడు.... కాస్త మింగకూడదూ?....ఈసారి నే నడుగుతా నుండండి" అని వాగ్దానం చేస్తుంది.

"ఖంగ్...." మంటాడు జగన్నాథం. "అం....దగ్గుకి కూడా మందేనా?" అని దాని అనువాదం.

"అలాగంటే ఎలాగమ్మ! నోట్లోమందేసుకోడం అంటే కంఠం పట్టుకుంటుంది మీకు. ఓ గుక్క కాఫీ తెస్తానుండండి"

"ఖాంగ్...."మంటాడు ఈసారి. "అదీ, అలా చేద్దూ!" అని దాని తాత్పర్యం!

ఆ తెల్లార గట్ల కూడా జగన్నాథం పిట్టలతో పాటే లేచి, ఒకళ్ళ జోలికీ శొంఠికీ పోకండా, తన దగ్గులేవో తను దగ్గుకుంటున్నాడు. ఇక పిట్టలన్నీ గూళ్ళకి చేరే దాకా అది సాగవలసిందే!

"పైసా ఖర్చులేని బ్యాక్‌గ్రౌండ్ మ్యూజిక్ మనింట్లో!" అంటూ వుంటాడు రెండో కొడుకు వాసు.

"ఏడిశావ్‌లే. పెద్దాచిన్నాలేదా?" అని పెద్దవాడు ప్రసాద్. తన పెద్దరికం ప్రదర్శించ బోతాడు.

"పెద్దా చిన్నా వుంటుందిలేవోయ్! పెద్ద దగ్గుకీ చిన్నదగ్గుకీ తేడా నాకూ తెలుసులే" అని, చిన్నవాడు పెద్దవాణ్ణి 'పోవోయ్' అనేస్తాడు.

ఇంకా చిన్నవాడు వేణూ అయితే మరీ ఘోరం! "పెద్దేవిటి. చిన్నే విటి? అందరూ పెద్దే!" అంటాడు. అదేవిటో అతనిదీ, తేడాలేని సిద్ధాంతం! ఎప్పుడు ఎవరితో మాట్లాడినా "తిరగబడు?" అనే మాట తప్ప రెండోమాట రానివ్వడు.

"చూశావా వేణూ? నిన్న మీ అన్నని కూరలు తెమ్మంటే చేతు లూపు కుంటూ వొచ్చి 'అబ్బా, నువ్వే తెచ్చుకో' అంటున్నారు. ఇప్పుడు ఏం వొండనూ?' అని ఏ వదిన అన్నా ఏ పనిఅన్నా పురమాయిస్తే తను మాత్రం తిరగబడడు. అప్పటికే సైకిల్ తీసి సిద్ధమైపోతాడు.

కానీ. ఆపూట వేణూని చీకట్నే ఏ వదినా లేపలేదు.

పాతికేళ్ళు నిండిన అరుణ కొంచెం పొట్టీ కొంచెం బొద్దూ! పొట్టి చేతుల జాకెట్టూ. జాకెట్ల మీద తళ్ తళ్ అద్దాలూ, చీర అంచుల నిండా

జిగ్ జిగ్ ఎంబ్రాయిడరీలూ ఇష్టం. అద్దాలూ పూసలూ తనే ఒపిగ్గా కుట్టుకుంటుంది. చీకట్నే లేచీ లేవగానే, మొహం కడిగి కడగ్గానే, ఇంత కుంకం తీసి నుదిటికి అద్దేస్తుంది. ఆ వెనక దొడ్లో చెట్ల వెంట తిరిగి బంతి పువ్వో, మందారపువ్వో, ఆఖరికి కనకాంబరం అయినా సరే ఏదో ఒకటి సంపాదించి జడపాయల్లో దోపేస్తుంది. ఆ రెండు కార్యాలూ ముగిస్తేతప్ప, వంటింట్లో కాలు పెట్టదు. ఆ పూట ఆ కార్యాలు రెండూ ఎప్పుడో ముగికాయి. కానీ వంటింటిఛాయలకి పోకుండా ఇంకా వీధి వాకిట్లోనే తచ్చాడుతోంది.

ఇంకా పాతికేళ్ళు నిండని కమల కొంచెం పొడుగూ, కొంచెం బక్కా. తోటి కోడలి లాగ తలషోకూ, గుడ్డల షోకు చూసుకోదు. అసలు కమల పూర్తి పేరు-వేలుముడి కమల! ఇంట్లో వాళ్ళు గానీ ఇరుగుపొరుగు వాళ్ళు గానీ కమలని వేలుముడితో తప్ప ఇంకో రకం కురుల అలంకారంతో చూసి వుండరు. లేస్తే వేలుముడీ, కూచుంటే వేలుముడీ! స్నానానికి పోతూ గట్టిగ వేలుముడీ, వొచ్చాక వొదులుగా వేలుముడీ! ఆఫీసుకి పోయేముందే ఎలాగో రెండు పాయలు పైపైన అల్లుతుంది. మళ్ళీ ఆఫీసులో మధ్య మధ్యలో చేతులు రెండూ పైకెత్తేసి జడని కాస్తా వేలుముడిలోకి తిప్పేస్తుంది. అసలు ఇన్ని మాటలెందుకూ? పెళ్ళిచూపులప్పుడు, కమల మొహంలో సిరులూ కళలూ వాసు సిగ్గు సిగ్గుగా చూస్తూ ఉండగానే కమల ఇటూ అటూ కదిలి జడని ముడి పెట్టేసింది.

ఆ వేలుముడి కమల, ఆ చీకట్నే, తల నున్నగా దువ్వి వాలు జడ వేసుకుంది. పరమాశ్చర్యంగా! చూస్తేతప్ప ఎవరూ నమ్మరు! తోటికోడలు తప్ప ఎవరూ ఇంకా చూడలేదు.

పొడిపొడి దగ్గులు చెవుల్లోపడి అన్నపూర్ణమ్మ కంగారుపడుతూ ఆ చీకట్నే లేచిపోయి "అమ్మాయ్ అరుణా!" అని ఎందుకో పెద్ద కోడల్ని మాత్రమే పిలిచి "పాలు వొచ్చేశాయేమో చూడమ్మా! మావయ్యకి దగ్గొస్తోంది. వేడిగా కొంచెం కాఫీ ఇస్తానూ!" అని మంచందిగేదాకా దీర్ఘం తీసింది.

"ఎప్పుడో వొచ్చేశాయి అత్తయ్యా! ఇదుగో, ఇక్కడే వున్నాయి. పేపరు కూడా వొచ్చేసింది" అని, సరిగ్గా ఆ మాటలు ఎప్పుడు చెపుదామా అని ఎదురు చూస్తోన్నట్టు చురుగ్గానూ, వుత్సాహంగానూ, అరిచింది అరుణ.

"ఎప్పుడో వొచ్చేస్తే లోపలికి తీసుకురాకండా ఏం చేస్తున్నావూ?" అని దీర్ఘం తీసి "సరేలే తొందరగా పట్టుకురా! ముందు ఒక సంచి గిన్నిలోకి తీసిఇయ్యి" అని అన్నపూర్ణమ్మ ముద్దుగా కోడలికి పని పురమాయించింది.

కానీ కోడలు ఒక నవ్వు నవ్వి-"భలేవారే అత్తయ్యా! ఇవ్వాళ ఆదివారం కాదూ?" అని ఇంకో నవ్వు నవ్వింది.

"వూ(....ఆదివారం అయితే? పాలు లోపలికి తెమ్మంటే ఆదివారం కాదూ ఏమిటి?" అని అన్నపూర్ణమ్మ విచిత్రపోయింది.

"ఆదివారం.....ఇంట్లో ఆడవాళ్ళందరికీ సెలవు కదా అత్తయ్యా!" అని కోడలు మళ్ళీ నవ్వింది.

"ఆదివారం....ఆడవాళ్ళకి సెలవా?.... సెలవేమిటి? ఎవరిస్తారు?" అత్తగారు తికమక పడింది.

"వొకరిచ్చే దేమిటి? మనమే తీసుకుంటాం" అని కోడలు పౌరుష పడి "ఇవ్వాళ మనం ఏ పనీ చెయ్యక్కర్లేద త్తయ్యా! రాత్రి అనుకున్న దంతా మరిచి పోయారా ఏమిటి?" అని, ఆ అనుకున్న దేవిటో గుర్తు చేసింది.

"రాత్రి ఏదో నవ్వుతాలుకి అన్నారనుకున్నానే! నిజంగా సెలవా ఏవిటీ?"

"నవ్వుతాలేం కాదు. ఆషామాషీ అనుకుంటున్నారేవిటి? ఇవ్వాళ మన నలుగురికీ నిజంగా సెలవే. మీ అబ్బాయిల్ని లేపండి! వాళ్ళే తెచ్చుకుంటారు పాల సంచులు లోపలికి" అని సెలవు దినం ఎలా ప్రారంభం అవ్వాలో కోడలు వివరించింది.

అత్తగారు ఇంకా నమ్మలేనట్టు "ఇవ్వాళ....ఆడవాళ్ళకి సెలవా?.... పనులన్నీ మొగాళ్ళే చేసుకుంటారా? మరీ... ఒక వేళా....వాళ్ళు చెయ్యక పోతేనమ్మా?" అని ఒక సందేహం ప్రకటించింది.

"మీరు మరీనూ అత్తయ్యా! ఎందుకు చెయ్యరూ? మనకి సెలవైతే వాళ్ళు చెయ్యొద్దూ? గవర్నమెంటు మాట అనుకున్నారా? ఆషామాషీ అను కున్నారా? ఏం, మనం రోజూ చెయ్యట్లేదూ? వారానికి ఒక్కరోజు వాళ్ళు చెయ్యలేరూ?" అని కోడలు ప్రశ్న మీద ప్రశ్న గుప్పించింది.

అత్తగారికి అప్పటికి గ్రహింపైంది. "అయ్యో....అయ్యో.... ఇదేం చోద్యమమ్మా? ఇలాంటి విడ్డూరాలు పుట్టిస్తున్నారూ? ఆ గవన్న మింటు వాళ్ళకేం పుట్టింది? వాళ్ళకి మొగపిల్లలు లేరూ? ఇప్పుడు మొగాళ్ళు లేచి పనులు చేస్తారా? అవ్వ!" అని బుగ్గలు నొక్కుకుని వాటినీ అలాగే బంధించి పట్టుకుంది.

కోడలు నవ్వి- "అవ్వ అంటారేవిటత్తయ్యా? ఆడవాళ్ళ కోసం గవర్నమెంటు ఎంత బాగా ఆలోచిస్తోందో అర్థం చేసుకోరేం? మనకోసం చట్టం వొచ్చేస్తోందని సంతోషిస్తామా, 'అవ్వ, అవ్వ' అని బుగ్గలు నొక్కు కుంటామా చెప్పండి" అని సూటిగా ప్రశ్న వేసింది.

"ఇంతకీ ...ఆదేదో.... ఆ చట్టం ఏదో....వొచ్చేసిందా, ఇంకా వొస్తోందా?"

"ఆఁ ... వొచ్చేసే వుంటుంది. ఇవ్వాళ వొచ్చేసినట్టే."

"ఆఁ.... ఇంత చీకట్నే ఏం వొస్తుంది గానీ....చట్టం వాళ్ళు మాత్రం లేవొద్దూ?....ఈ లోగా....వొక్కసారి ఆ పాల పొట్లాలు లోప లికి తెచ్చేద్దూ అమ్మా! మంచి దానివి గానీ...."

"అయ్యో అత్తయ్యా! అర్థం చేసుకోరేం? రోజూ ఈ పనులన్నీ మనమే ఎందుకు చెయ్యాలి? మొగాళ్ళందరికీ సెలవలు వుంటాయి కదా? మరి మనకి మాత్రం వుండొద్దా? లేపండి మీ అబ్బాయిన్ని! వాళ్ళే తెచ్చు కుంటారు లోపలికి."

"అయ్యయ్యో! ఎప్పుడూ చీకట్నే లేచి పనులన్నీ చేసుకునేదానివి. గోవులాంటి మనిషివి! చెప్తే వినేలాగ లేవు....హూ.... కమలనన్నా పిలుస్తాను....అమ్మాయ్ కమలా! వొక్కసారి లేచిరామ్మా, మళ్ళీ పడుకుందువుగానీ. ఆ కుర్రాడు ఎక్కడో గేటుదగ్గిర పారేసిపోతాడు. ఏ కుక్కలు లాక్కుపోతాయో ఏమో. కమలా లేస్తున్నావా?"

"వొస్తున్నా. వొస్తున్నా అత్తయ్యా! ఎప్పుడో లేచాను" ఎటో పలికింది కమల.

"లేచే ఉన్నావా? అప్పుడే ఎందుకు లేచావూ? ఏం చేస్తున్నావూ?"

"పేపరు చదువుకుంటున్నానత్తయ్యా!"

"అయ్యో! పొద్దున్నే పేపర్లు పెట్టుక్కూచుంటే ఎలాగమ్మా!" అత్తగారే కోడలి దగ్గిరికి నడిచి, కోడల్ని చూడగానే మొదట తెల్లబోయి. తర్వాత సంతోషిస్తూ "తలెప్పుడు దువ్వుకున్నావూ? ఎంత బాగుందో చూడు జడ అల్లుకుంటే! ఇవ్వాళ నీ బుర్రలో పురుగెలా తిరిగిందీ?" అని నవ్వు మొహంతో చూసింది.

"ఇవ్వాళ ఖాళీ వుంది కాబట్టి తీరిగ్గా తల దువ్వుకున్నానత్తయ్యా!"

అఁ....మరీ చోద్యం! రోజూ మాత్రం అంత ఖాళీ లేదా? సరేలే, పాల సంచులు లోపలికి తీసుకురామ్మా! మావయ్యకి దగ్గొస్తోంది. తొందరగా కాఫీ ఇస్తానూ!"

"అయ్యో. దగ్గొస్తోందా? అయితే వేడిగా కాఫీ తాగాలి తొందరగా... మరి ఎలాగత్తయ్యా! ఇవ్వాళ మనందరికీ సెలవు. మొగాళ్ళే ఈ పనులన్నీ చూసుకోవాలి. వాళ్ళే అందరికీ కాఫీలివ్వాలి. ఎప్పుడు లేస్తారో ఏమో!" అని కంగారుపడింది కమల.

అత్తగారు తెల్లబోయి "నువ్వూ అదే పాటా? ఇద్దరూ వొకబళ్ళోనే చదివినట్టున్నారే! మొగపిల్లలు లేచి కాఫీలు పెడతారా మనకి?" అని తెల్లబోవడం కొనసాగించింది.

కమల మొహంలోకి అప్పుడే కోపం తొంగి చూసింది. "ఏం, ఎందుకు పెట్టరూ? పూటపూటా మనం పెట్టి అందించడం లేదూ?....లేచి మొహం కడుక్కోగానే పేపరు చదువుకోవాలని నాకెంత కోరికో! ఇవ్వాల్టికి అయ్యింది! పేపరు చదువుతూ కాఫీ తాగుతోంటే ఎంత బాగుం టుందో! మొగాళ్లు అలాగే చేస్తారు."

"మీ పిచ్చి దొంగల్దోలా! వాళ్ళు లేవడవూ(.... మనం వేడి వేడిగా పూదుకుంటూ కాఫీలు తాగడవూనా? మీరు నిజంగానే ఎదురు చూస్తున్నారా ఏవిట(రా?"

"ఏం, ఎవడికోసం పెడతారు? పెట్టకపోతే గవర్నమెంటు పూరు కుంటుందను కుంటున్నారా?"

"ఏం చేస్తుందీ గవర్నమింటూ?"

"ఏం చేస్తుదో చూద్దురుగాని మీరే"

లోపల్నించీ దగ్గులు చెవిన పడనే పడ్డాయి.

"అయ్యయ్యో! మావయ్య దగ్గుతున్నారు. నేనన్నా పోయి తెస్తా లెండి" అని అన్నపూర్ణమ్మ వీధి వాకిలివైపు బైల్దేరింది.

"అత్తయ్యా! మీరు తేవడానికి వీల్లేదు" అని అరిచింది అరుణ కోపంగా. అత్తగారితో ఎన్నడూ గట్టిగా కూడా మాట్లాడడం ఎరగని అరుణ శాసించినట్టే అంది ఆ మాటలు. "మీరైతే ఒకటీ, మేమైతే ఒకటీనా? ఇవ్వాళ మీరు చేసినా మేం ఒప్పుకోం. మీ కొడుకుల్ని లేపండి, ఇంకా ఎప్పుడు లేస్తారేవిటి?"

"అయ్యో! మావయ్య దగ్గుతున్నారమ్మా!

"దగ్గితేనే మంచిదత్తయ్యా! దగ్గితే అదే తగ్గుతుంది."

"ఏవిటీ తగ్గేదీ?"

"దగ్గే! దగ్గితే దగ్గు తగ్గిపోదూ?"

(2)

"బాగానే ఉన్నాయి మీ కవుర్లు"

"ఇవాళ మీరాగోలలేవీ పట్టించుకోకండి. తొందరగా మొహం కడుక్కురండి. కవుర్లు చెప్పుకుందాం. లేకపోతే ఏ పచ్చీసో ఆడుకుందాం."

"ఆయన దగ్గుతోంటే. మనం పచ్చీసు ఆడుకుందామా? దగ్గు విన పడకండానా?"

"లేకపోతే మనమేం చేస్తాం? మీ కొడుకులకి ఉండాలి ఆ శ్రద్ధ."

అత్తగార్ని తమతో కూడగట్టుకోకపోతే లాభంలేదని కమలకి అప్పుడే అర్థమైంది.

అత్తగారికి నచ్చచెప్పే ధోరణిలో కంఠం తగ్గించి గుసగుసలాడింది. "అత్తయ్యా. ఇది మనమంచికే. ఆడవాళ్ళందరం ఒక కట్టుగా ఉండాలి. అదే మనకి బలం!....మీరు చిన్నతనంనించీ ఇంట్లో పనులన్నీ చేస్తోనే ఉన్నారు కదా? ఒక్క రోజన్నా మావయ్యగానీ. మీ కొడుకులుగానీ మీకు సాయం చేశారా చెప్పండి. వేణూ కొంచెం నయమేకానీ....మరి మిగతా వాళ్ళు? వాళ్ళు మీకేం చేశారు?"

"చెయ్యలేదనుకో. నేనైనా వాళ్ళకేనాడూ ఇంటి పనులు చెప్ప లేదమ్మా! మొగనన్నానులు....వాళ్ళేం చేస్తార్లే అనీ. లేచినా లేవక పోయినా, తెగులొచ్చినా రోగమొచ్చినా, ఎలాగో ముక్కుతూ మూలు గుతూ, నేనే చేసుకునేదాన్ని, ఇవ్వాళంటే ఈ కుక్కర్లూ గిక్కర్లూ వొచ్చాయి గానీ. మా రోజుల్లో ఇవన్నీ ఎక్కడివీ? ఇదుగో, ఈ నాటికి మీరొచ్చాక, కాస్త కాళ్ళూ చేతులూ దగ్గిరపెట్టుకుని కూచుంటున్నాను."

అత్తగారు మెత్తబడుతోందని కమలకి బాగానే అర్థమయింది. ముసి ముసి నవ్వులతో సంతోషంగా చూసింది.

అత్తగారు మళ్ళీ అంది- "మా రోజుల్లో నేనొక్క దాన్నేనా? అందరూ అంతే. మా అత్తగారూ వాళ్ళూ వొడ్లు కూడా దంచేవారట. మా అమ్మ ఎప్పుడు నిద్రపోయేదో నా కళ్ళతో నేను చూడలేదు."

"చూశారా మరి? ఆడవాళ్ళు ఎప్పుడూ 'అంతంత' కష్టాలు పడ్డారు. అందుకే ఆడవాళ్ళకీ ఈ నాటికైనా వారానికోరోజు సెలవు ఇస్తున్నారు. దాన్ని మీరు అడ్డం కొడతారా చెప్పండి మీరే మీ కొడుకులకి వంట చేసి పెడతారా చెప్పండి."

"అప్పే, నేనెందుకు అడ్డం కొడతాను గానీ, కొంచెం పాలు లోపలికి తెచ్చేసి, కొంచెం ఆయనకి కాఫీ ఇచ్చేసి...."

ఆఁ....ఇలా 'కొంచెం' 'కొంచెం' అని మొదలుపెడితే అన్నీ మన నెత్తినే పడతాయి. ఇక వాళ్ళు చేసేదేముంటుంది? మనమే ఇలా మెత్తబడి పోతే మనల్ని చట్టాలేం రక్షిస్తాయి?...లేవమనండి మీ పెద్ద కొడుకులిద్దర్నీ. పాపం వేణూనీ లేపకండి. అతనికి వీలున్నప్పుడల్లా మనతోపాటు చేస్తూనే ఉన్నాడు. అతన్ని వొదిలేద్దాం గానీ పెద్దవాళ్ళిద్దర్నీ ఇవ్వాళ పనుల్లోకి దించి తీరాలి! లేవమనండి ఇద్దర్నీ తొందరగా. లేచి పాలు లోపలికి తెచ్చి, అందరికీ కాఫీలు ఇవ్వమనండి.'

అరుణ అందుకుంది "తర్వాత ఇంకా టిఫెను చెయ్యాలి. వంట చెయ్యాలి, బోలెడు పనులున్నాయి. అవన్నీ ఎప్పుడు చేస్తారు?"

అన్నర్ణమ్మమళ్ళీకొత్తగా ఉలిక్కిపడింది-"అవన్నీ కూడాచెయ్యాలా చెయ్యాలన్నా వాళ్ళకి రావు కదర్రా!" అని నోరు తెరిచింది.

పెద్దకోడలు ఖయ్యిమంది-"రాకపోతే నేర్చుకుంటారు. మనం నేర్చుకోలేదూ? నేర్చుకుంటే అన్నీ వొస్తాయి. కావాలంటే రెండు వారాల దాకా మనం దూరంగా నించుని సలహాలిద్దాం" అంది.

అన్నపూర్ణమ్మకి ఎందుకో నచ్చలేదు. మళ్ళీ మొదటికొచ్చింది. "యావిటో....ఈ చట్టాలూ చట్టబండలూనూ....ఎంకి పెళ్ళి సుబ్బి చావు కొచ్చిందనీ....వాళ్ళులేవనూ, మనకి వంటలు చేసి పెట్టనూ! ఇక తిన్నట్టే! ఎవరన్నా వింటే నవ్వుతారు' అని తనే నవ్వింది తాపీగా.

కమలకి అత్తగారి మీద బాగా కోపం వచ్చింది- "ఎవరన్నా కాదు. మొగాళ్ళొక్కళ్ళే నవ్వుతారు. వాళ్ళు నవ్వితే మనకేం లెక్క? గవర్న

మెంటే మన వఠాన ఉంది" అంది. అయినా అత్తగారి సపోర్టు ఎంత తప్పని నరో కమలకి మళ్ళీ గుర్తొచ్చింది. బతిమిలాటలోకి దిగింది హఠాత్తుగా "మా మాట వినండ త్తయ్యా! చక్కగా కూచోండి. పేపరు చదివి వినిపిస్తాను. ఆహా....ఎంత తీరిగ్గా ఉందో ఈ పూట! ఇన్నాళ్ళూ నేను ఎవరికీ ఓటెయ్యలేదు గానీ ఈసారి ఎన్నికలొస్తే ఈ గవర్నమెంటుకే ఓటేస్తాను. ఆడవాళ్ళందరం వీళ్ళకే వెయ్యాలి సుమా!....మరి చదవనా? వినండి!" అని పేపరు పఠనం మొదలు పెట్టింది.—"మద్రాసులో స్వల్ప భూకంపం! నిన్న అర్ధరాత్రి మద్రాసులో భూమి స్వల్పంగా కంపించింది. ఈ కంపనాలు ఇటూ అటూ ఎక్కడైనా పాకవచ్చని శాస్త్రజ్ఞులు భావిస్తున్నారు...."

"అయ్యో పాపం....పొద్దున్నే ఇదేం కబురే పాపం! ఎవరన్నా చచ్చిపోయారేవిటమ్మా పాపం?"

"అత్తయ్యకి మరీ జాలి" అని నవ్వింది కమల.

లేదులెండి అత్తయ్యా!" అని అత్తగారికి ధైర్యం చెప్పి మళ్ళీ చదవడం ప్రారంభించింది. "జననష్టం గానీ, ఆస్తినష్టంగానీ జరగలేదూ. కొంచెం కిటికీ తలుపులూ అవీ దబదబా కొట్టుకున్నాయి....„

"పోనీలేమ్మా!" అని అత్తగారు చాలా సంతోషించింది-"లేచే పాటికి కాళ్ళూ చేతులూ అవీ విరిగి ఉంటే లేచి చూసుకుని వుసూరు మంటారు. ఎవరూ చచ్చిపోకుండా, ఇళ్ళవీ పడిపోకుండా, పెద్ద పెద్ద భూకంపాలొస్తే చూడ్డానికి కూడా సరదాగా ఉండదూ? అవునూ కమలా— నాకు తెలీకడుగుతానూ, పొలాల్లో భూకంపం వస్తుందనుకో. పొలం విచ్చుకుంటుంది కదా? అప్పుడు మనం ఆ పగుళ్ళల్లోనించి లోపలికి చూస్తే లోపల ఏంకనిపిస్తుందంటావూ?... పాతాళంలో యమధర్మరాజూ వాళ్ళూ ఇటూ అటూ తిరుగుతూ కనపడతారేమో, యేం?"

"అవన్నీ కట్టుకథలత్తయ్యా! అక్కడ కూడా మట్టీ, నీళ్ళే ఉంటాయి. మహాఅయితే కప్ప లుంటాయో ఇటూ అటూ దూకుతూ"

"ఛా! అంతేనా?....మరి అక్కడ పాతాళం....నరకం....ఇదీ అదీ అంటారేం?" అని అత్తగారువిస్తుపోతోంటే లోపల్నించి దగ్గులూ, వాటితో పాటే "పూర్ణా" అని ఓ కేకా! "కాఫీతెస్తానని వెళ్ళావు....పొద్దునే పాతాళాలూ.... నరకాలూ....ఏవిటే? బాగానే చూపిస్తున్నావు నాకు నరకం ఇక్కడే!" అని నిష్ఠూరాలూ! మళ్ళీ ఖంగ్....ఖంగ్!

"అయ్యయ్యో! నా మతిమండా! ఏవిటో భూకంపం అంటే నరదా పడీ....కమలా! తొందరగా ఆ పాలు తెచ్చెయ్యమ్మా! మీ అప్పగారెటు పోయిందో, నువ్వన్నా నా మాట వింటూ!" అని అత్తగారు కోడల్ని మళ్ళీ బతిమాలింది.

కమల మళ్ళీ ఓర్పుని ఆశ్రయించాల్సి వచ్చింది -"మళ్ళీ మొదటి కొస్తారేవిటత్తయ్యా? ఇవ్వాళ మనకి సెలవు అని అర్ధరాత్రి దాకా గుర్తు పెట్టుకొండి. మళ్ళీ మనం పనుల్లోకి దిగేది రేపొద్దున్నే....నేనే పిలుస్తానుండండి వాళ్ళని. వేణూ! వేణూ! నువ్వు లేవొద్దుగానీ మీ అన్నగార్లిద్దర్నీ లేవమనూ. ఎంత తెల్లారిపోయిందో తెలుసా? రోజూలాగ ఆదివారాలు కూడా 8 గంటల దాకా పవ్వళించే కాలం పోయిందని చెప్పు! మావయ్య దగ్గుతో వూపిరాక అల్లాడి పోతున్నారు. లేవండి తొందరగా, అక్కయ్యాళీ, బావగార్ని తొందరగా లేవమనూ" అని కమల పెద్ద పెద్ద కేకలు వేసింది.

రేఖ కళ్ళు నులువుకుంటూ లేచి వొచ్చించి. అన్నపూర్ణమ్మలాగే మహామెత్తని కుదురైన పిల్లరేఖ. "ఏమిటి వొదినా! పొద్దున్నే హడావుడి చేసేస్తున్నావూ!" అంటూ ఇంకా నిద్రమత్తులో మెట్లమీద కూర్చుంది.

"నువ్వప్పుడే ఎందుకు లేచావు? ఇవ్వాళ ఆడవాళ్ళకి సెలవేగా? మీ అన్నలిద్దర్నీ లేపేసి ఇంకా కాస్సేపు పడుకో! వాళ్ళు టిఫిన్ చేసేప్పటికి లేపుతాంలే నిన్ను!" అని కమల ఆడబిడ్డని ఇంకా నిద్రపొమ్మని ప్రోత్సహించింది.

రేఖబాగాతేరుకుని—"ఏమిటి వొదినా మరీనూ. నిన్న ఏదో సరదాకి అనుకున్నాం గానీ" అని నవ్వింది.

"సరదా ఏమిటి, సరదా? మేం నిజంగానే అనుకున్నాం. నీకేం తెలుస్తుంది మా కష్టం? అన్నీ 'అమిర్చి పెడితే వేళ పట్టుకి తినేసి కాలేజీకి పోయే దానివి. నీకు అర్థం కాదులే అప్పుడే. బైట వుద్యోగం చేస్తోన్నా ఇంట్లో పనులన్నీ నేనే చెయ్యాలా? నీ అన్న ఏనాడన్నా ఇక్కడ పుల్ల తీసి అక్కడ పెట్టాడా? ఇవ్వాల్టికి కదా మా కష్టం గవర్నమెంటు కని పెట్టింది! వెళ్ళి అన్నల్ని లేపుదూ! ఒకరు కాఫీలు పెడుతోంటే ఒకరు వుప్మాయో ఏదో ఒకటి చేస్తారు. చూడు, పాల పేకట్లు ఇంకా అక్కడే పడి ఏడుస్తున్నాయి."

"అయ్యో, ఇంకా లోపలికి తేలేదా? నేను తెస్తానుండు" అని రేఖ చెంగున లేచింది.

"రేఖా!" అని కమల కోపం ప్రదర్శించింది. "నువ్వు తేవడానికి వెల్లేదు. ఆడవాళ్లందరం ఒక కట్టుగా ఉండాలి. ఇవ్వాళ పనులన్నీ మొగాళ్ళే చెయ్యాలి. తెలిసిందా?"

"అవుననుకో వొదినా! నాన్నకి తొందరగా కాఫీ కావాలి కదా?..."

"అందుకే మరి, మీ అన్నలు తొందరగా లేస్తే సమస్య తీరిపో తుంది."

అరుణ లోపలి నుంచి సంబరంగా-"కమలా! మీ బావగారు లేచి పోతున్నారులే" అని కేక పెట్టింది.

వేణూ కూడా లేచి వచ్చాడు-"వదినలిద్దరూ పోరాటం నిజంగానే మొదలు పెట్టేశారా?" అని కులాసాగా నవ్వేడు.

"ఏం నిజం కాక? ఒకరొచ్చి 'సరదాకా' అంటారు. ఇంకొకరొచ్చి 'నిజంగానా' అంటారు. అంత వెటకారంగా వుందా మా సెలవు రోజంటే మీకు?" అని మొహం చిట్లించింది కమల.

"వెటకారంకాదు గానీ ఈ చట్టాల్ని మీరెంత నమ్ముతున్నారో కదా అనీ జాలిగా వుంది" అని ఈ సారి జాలిగా నవ్వాడు వేణూ.

చేతిలో గ్రంథంతో వస్తూ అరుణ-"అదేమిటి వేణూ? నువ్వె ప్పుడూ మాతరవునే వుంటావు. మొగాళ్ళు కూడా ఇంట్లో పనులు చెయ్యా లంటావు. ఇవ్వాళ ఇలా మాట్లాడు తున్నావేమిటి?" అని ఆశ్చర్యపడింది.

"పెద్దొదినా, నీకుఎన్నిసార్లు చెప్పాను, చిన్న వొదిన లాగా నువ్వు కూడా వుద్యోగం చెయ్యాలని? బైటికి వెళ్ళడం అంటేనే పడదు నీకు."

"ఇది మరీ బాగుంది. కమల అంటే చదువుకుంది కాబట్టి వుద్యోగం సంపాదించుకుంది. నా వానా కాలం చదువుకి నేనేం చేస్తాను బైటికిపోయి?"

"నీ చదువుతో కూడా బోలెడు పనులు చెయ్యొచ్చు. స్వంత సంపా దన లేకపోతే, ఈ హక్కులూ సెలవలూ....ఇవన్నీ ఏమిటి?"

"ఆఁ....నువ్వు మొగాడివే లెద్దూ! ఆడవాళ్ళ సెలవు అంటే మొగాళ్ల కెవరికీ నచ్చదులే" అని మొహం తిప్పేసింది అరుణ.

"బాగా చెప్పావు" అని కమలకూడా తల తిప్పేసింది.

అప్పటికి లేచి వొచ్చాడు కమల భర్తగారు-"పొద్దున్న నించీ వొకటే గొడవ గొడవ! ఇలా నించున్నారేమిటి అందరూ?" అని అందర్నీ ఎగాదిగా చూస్తూ కమల వాలు జడ చూసి నోరు తెరిచాడు.

అరుణ భర్తగారు తువ్వాలుతో మొహం తుడుచుకుంటూ వొచ్చి-

"అరుణా! కొంపలు మునిగినట్టు ఎందుకంత తొందరగా లేపేశావ్? ఏకంగా మొహం కడుక్కుని వచ్చేశాలే. కాఫీ అయిందా? తీసుకురా తొంద రగా" అని ఆజ్ఞాపించి, మళ్ళీ మొహం శుద్ధి కార్యక్రమంలో పడ్డాడు.

"ఆహ్హాహ్హా" అంటూ చెల్లెలూ తమ్ముడూ పెద్ద కంఠాలతో నవ్వారు.

"ఏం పాలు రాలేదా ఇంకా?" అని సందేహించాడు ప్రసాద్.

తల్లిగారు అందుకుని- "ఏదో శాస్త్రం చెప్పినట్టుంది. పాలొచ్చి గంటసేపైంది నాయనా! లోపలికి తెండర్రా అంటే, వాళ్ళు తేరటా,

నన్ను తేనివ్వరటా! ఆదివారం ఆడవాళ్ళకి సెలవని ఆ ముదనష్టపు గవన్నమింటేదో రాసిందటగా? కోడళ్ళిద్దరూ కొయ్యెక్కి కూచున్నారు. చిన్నావిడ పేపరు పట్టుకుంది. పెద్దావిడ చూడు....ఇంత లావు బయ్యిండు పుస్తకం....యాభై ఆదివారాలకి సరిపడేది. పట్టుకుంది! మీ నాన్నకి ఇప్పటి దాకా కాఫీ ఇవ్వలేదు. ఆయన వొకటే రుసరుసలు నా మీద" అంటూ చరిత్రంతా యాకరువు పెట్టేసింది.

ప్రసాద్ గుండె 'గుభేల్' మంది! "ఓరిదేవుడో! ఇవ్వాళేనా ఆదివారం? వీళ్ళిద్దరూ నమ్మె మొదలు పెట్టేశారా? తమ్ముడివేపు వోరగా కళ్ళు తిప్పితే అతగాడు అన్నగారిని భయంగా "ఇప్పుడెలాగ?" అన్నాట్లు చూస్తున్నాడు.

'ఎలాగేవిటి? ఎప్పట్లాగే. ధైర్యంగా ఉండు!' అని అన్నగారు కళ్ళతోటే తమ్ముడికి ధైర్యం చెప్పి-"వూ(" ఆదివారం అయితే ఏవిటటా? ఇప్పటిదాకా కాఫీ లేదు. గీఫీలేదు! నిద్రంతా చెడగొట్టింది!' అని రుసరుసలాడాడు.

అన్నపూర్ణమ్మ కొడుకుల్ని చూసి జాలిపడుతూ- 'చెప్పేది చెవిన పెట్టరేవిట్రా? వాళ్ళిద్దరూ పనులు కట్టిపెట్టి కూచుంటే, ఇక మీరు కాకపోతే ఇంకెవరు చేస్తారూ? కంచే చేను మేసిందనీ గవన్నమింటే వాళ్ళ పక్షాన చేరితే ఇక మీరేం చెయ్యగలరూ? తొందరగా పనుల్లోకి దిగి ఏదో కాస్త పుడకేసి అయిందనిపించెయ్యండి నాయనా! ఆదివారం ఆదివారం మీకీ చెర తప్పదు ఇక. ఏదో పుట్టింది ప్రెపంచానికి! ఆడవాళ్ళు పనులు మానేసి కుర్చీ లెక్కి కూచుంటే కొంపలో పిల్లా జెల్లా, ముసిలీ ముతకా, యాపై పోతారూ?....హూ....ఏవిటో అని స్వగతాలతో ముగించింది.

చిన్న కోడలు వెటకారంగా-"ఏపీ అయిపోరు. ఆడవాళ్ళు కుర్చీ లెక్కినప్పుడు, మొగాళ్ళు కుర్చీలు దిగితే సరిపోతుంది" అని అత్తగారికి చక్కటి మార్గం చూపించింది.

"అందుకేగా అమ్మా! అలాగే చెయ్యమని చెప్పానుగా వాళ్ళకి!"

ఎందుకన్నా మంచిదని అప్పటికే దూరంగాపోయి పచార్లు చేస్తోన్న ప్రసాద్, తమ్ముడి ఎడంచెవిలో- "అరేయ్! ఈ సారి మనం ఈ గవర్న మెంటుకి ఓట్లు వెయ్యకూడదు. గుర్తుపెట్టుకుని అప్పుడు గుర్తుచెయ్యినాకు" అని గుసగుసలాడాడు.

"అబ్బా, ఎప్పుడో ఓట్ల సంగతి ఇప్పుడెందు కన్నయ్యా! ఇప్పుడు మన పాట్ల సంగతి చూడు. అమ్మ కూడా ఇలా అయిపోయిందేవిటి? మనల్నే చెయ్య మంటుంది" అని బేలగా చూశాడు తమ్ముడు.

"మీ ఆవిడ, అత్తగార్ని బాగా బుట్టలో వేసింది. అయినా ఏం ఫర్వాలేదు. ధైర్యంగా వుండమన్నానా లేదా? ధైర్యం పురుష లక్షణం" అని ప్రసాద్ సోదరుడికి కర్తవ్యం బోధించి. పైకి గట్టిగా "రాత్రి, అర్థ రాత్రి దాకా ఈ అప్పా చెల్లెళ్ళిద్దరూ వాకిట్లో కూర్చుని గుసగుసలాడు కున్నారు. ఇందాకా? ఇప్పుడు మేం పనులు చెయ్యాలా?" అంటూ సూటిగా వ్యవహారంలోకి దిగాడు.

"ఎవడి కోసం?" అని, అంతకన్నా సూటిగా జవాబు చెప్పింది అరుణ. పైగా చకచకా ఆర్డర్లు జారీ చేసింది—"తక్షణం పాలపేకెట్లు లోప లికి తెచ్చి గిన్నెల్లో పోసి కాగబెట్టి ముందు మావయ్యకి కాఫీ ఇవ్వండి! తర్వాత మా అందరికీ కూడా కాఫీలివ్వండి! తర్వాత వుప్మా చెయ్యండి! తర్వాత మళ్ళీ కాఫీ లివ్వండి రెండోసారి!"

కమల మధ్యలోనే అడ్డొచ్చి - "వుప్మా ఏవిటక్కయ్యా, నేనొప్పు కోను. ఇడ్లీ చెయ్యమను, ఏం, ప్రతీ ఆదివారం మనం ఇడ్లీ చెయ్యడం లేదూ?" అని వుప్మాని తిరస్కరించింది.

"ఏదో ఈ మొదటి వారం ఆ మాత్రం చెయ్యనిద్దూ కమలా! నెమ్మదిగా వాళ్ళే నేర్చుకుంటారులే" అంది అక్కగారు కొంచెం నవ్వి.

"నువ్వప్పుడే మెత్తబడి పోతున్నా వేమిటక్కయ్యా?" అని ఆశ్చర్యపడింది చెల్లెలు.

"ఛఛ! నేనెందుకు మెత్తబడతానూ? మొదటి వారం కదా అని అన్నానంతే."

"సరేలే అయితే. వుప్మా ఈ వొక్కసారే. వొచ్చేసారి నించీ నేనొప్పుకోను" అని గట్టిగా తేల్చి చెప్పింది కమల.

అరుణ మళ్ళీ ఆజ్ఞలు సాగించింది. "ఆఁ....టిఫిన్ తర్వాత కూరల పని మొదలు పెట్టండి! బెండకాయ వేపుడూ, పప్పుచారూ కావాలి మాకు! మావయ్యకి తప్పకుండా రోటి పచ్చడి వుండాలి. బీరకాయ పచ్చడో, వంకాయ పచ్చడో చెయ్యండి! ఏదైనా ఇష్టంగానే తింటారు."

కమల వుత్సాహం వురకలు వేస్తోంటే—

"తర్వాత నేను చెపుతానుండు" అంటూ అడ్డొచ్చింది.

—"ఆదివారాల్లో మధ్యాహ్నాలూ కూడా ఏదన్నా టిఫెను వుండా లంటారుగా మీరే. గారెలకి పప్పు ఇప్పుడే నానబెట్టండి! కొబ్బరికాయ పచ్చడి ఇప్పుడే చేసి పెట్టెయ్యండి! మధ్యాహ్నం 3 గంటలప్పుడు పప్పు రుబ్బి గారెలు వేడివేడిగా వేసి ఇవ్వండి అందరికీ."

కమలకి అరుణ అడ్డొచ్చింది-"సాయంత్రం వంట సంగతి అప్పుడే చెపుతాంలెండి. ఇప్పుడు చెప్తే మరిచేపోతారు."

"బట్టల సంగతి చెప్పవేం అక్కయ్యా? బుట్టెడు గుడ్డలున్నాయి. అన్నీ నానబెట్టి వుతకండి! రంగు బట్టలూ తెల్ల బట్టలూ కలపకూడదు. వేరు వేరుగా నానబెట్టాలి. జాకెట్లూ. చీరలూ కలపకూడదు. వంట అవ గానే బట్టల పని చేసెయ్యండి! లేకపోతే సాయంత్రానికి తొందరగా ఆరవు."

అరుణ అందుకుంది-"ఇవాళ లక్ష్మిరాదు బహుశా. నిన్న జ్వరంతో వొస్తే తగ్గేదాకా రావొద్దని చెప్పాం. బట్టలపని అవగానే అంట్లు తోమి సర్దెయ్యండి."

మళ్ళీ కమల అందుకుంది- "అంట్లపని అవగానే గదులూ వాకిళ్ళూ సుభ్రంగా వూడ్చెయ్యండి! లక్ష్మి మానేసినప్పుడల్లా ఈ పనులన్నీ మేమే చేసుకుంటాం."

ప్రసాద్ అంతసేపూ వళ్ళు నూరుతూ నూరుతూ పళ్ళన్నీ కదల గొట్టుకున్నాడు- "ఈ పనులన్నీ మేం చేస్తేంటే మరి మీరేం చేస్తారు?" అన్నాడు చెదిరిపోయి బెదిరిపోతోన్న పళ్ళతో.

"వినాలని ఉందా? ఈ పనులన్నీ రోజూ ఆడవాళ్ళు చేస్తోంటే మీరేం చేస్తూ చేస్తూ వుంటారో అదే ఇవ్వాళ మేం చేస్తాం" అంది చేతులు తిప్పుతూ కమల, నదురూ బెదురూ లేకుండా.

అరుణ అందుకుంది- "రోజూ ఆడవాళ్ళు చేసేపని ఇవ్వాళ మొగాళ్ళు చేస్తారు. అంతే. అంతకన్నా ఏం కాదు. కదే కమలా?"

ప్రసాదు వళ్ళు వుడికినా సరే గట్టిగా ఎదురు తిరగదల్చుకున్నాడు- "రోజూ మీరు మాత్రం ఇన్ని పనులు చేస్తున్నారా? వుదాహరణకి- బట్టలే తీసుకుందాం. ఒక్క రోజుకి గంపెడు గుడ్డలు ఎలా చేరాయి? 3 రోజుల్నించీ వుతక్కుండా మురగబెట్టి మాకు అప్పజెపుతారా?" అని పాయింటు తీశాడు.

"కావాలంటే అన్నీతీసి లెక్కలు చూసుకోండి. అన్నీ నిన్న విడిచిన బట్టలే. కాకపోతే దుప్పట్లు మిగల మాశాయని నాలుగు దుప్పట్లు కూడా పడేశాం" అన్నారు అక్కచెల్లెళ్ళు".

వాసు కూడా పోరాటంలోకి దూకాడు "ఏం, అంత మిగలమాసే దాకా వుతక్కుంతా ఎందుకు వుంచారు? ఎలాగా మాసేశాయిగా? ఇవ్వాళ వుతక్కపోతే మాత్రం ఇంకేం మాస్తాయి? అవన్నీ రేపు మీరే వుతక్కోండి!" అని అరిచాడు.

కమల, వాలుజడని గట్టిగా ముడిపెట్టేసి, యుద్ధరంగంలో దూకుతూ ముందుకొచ్చింది-"ఓహో! ఇవ్వాళ వుతకడం ఎగ్గొట్టి మళ్ళీ మాకే అప్ప జెప్పాలని చూస్తున్నారా? అంత తెలివితక్కువ వాళ్ళం కాదు. ఇవ్వాళ పనులన్నీ ఇవ్వాళే అయిపోవాలి"- అని అరిచింది.

అన్నపూర్ణమ్మ నెత్తీ నోరూ కొట్టుకుంటూ- "ఆ గుడ్డల గోల ఎందుకర్రా ఇప్పుడూ? ఎప్పుడో వుతుక్కోవచ్చు. అవేమన్నా కూడడుగుతున్నాయా, నీళ్ళడుగుతున్నాయా? ముందు మీ నాన్నకి కాఫీ సంగతి చూడండీ" అని గోల పెట్టింది.

ఆ యుద్ధ భీభత్సంలో 'చిన్ని' ఒక్కడే తక్కువ అప్పటిదాకా. వాడు కూడా లేచి రావడంతో ఆ లోటూకూడా తీరిపోయింది. "అమ్మా.... అమ్మా" అంటూ వాడు ఏడ్చుకుంటూ వొచ్చి తల్లి ని కావిలించుకున్నాడు.

"లేచావా నాన్నా?" అని అరుణ వాణ్ణి దగ్గిరికి తీసుకోబోయి ఆగింది.

"అమ్మా....దొడ్డికొస్తోందే.... తీసికెళ్ళూ....అమ్మా!....తీసికెళ్ళూ తొందరగా రా."

అరుణ తాపీగా అంది. "ఇవ్వాళ ఆదివారం కదమ్మా! ఆడవాళ్ళకి సెలవన్నమాట-ఇవ్వాళ నేను ఏ పనీ చెయ్యను నాన్నా!"

"ఆదివారంకూడా దొడ్డి కొచ్చేస్తోందే అమ్మా!" అంటూ చిన్నిగాడు కాళ్ళు భూమిమీద అన్చుకుంటూ నిట్టలు తొక్కడం మొదలెట్టాడు.

అరుణ బెంబేలు పడలేదు. "నాన్నని తీసికెళ్ళమనమ్మా" అని కుమారుడికి మార్గం చూపించి, ఆ మాట తనుకూడా భర్తగారితో చెప్పింది. —"ఇదుగో, మిమ్మల్నే....వీణ్ణి దొడ్డికట....తీసికెళ్ళండి! తొందరగా తీసి కెళ్ళండి. లేకపోతే ఇక్కడే కూచుంటాడు. తర్వాత మీరే ఎత్తాలి. తర్వాత మీ ఇష్టం!" అని ఆ సమస్యని అతని ఇష్టానికే వదలేసి, మళ్ళీ కుమారుడితో—

"నాన్నతోటే కడిగించుకోమ్మా! రా, రా—అని నన్ను పిలవకూ" అని మళ్ళీ బోధించింది.

ప్రసాద్ వొకటే ఆశ్చర్యపడిపోతూ- "ఏవిటీ, నువ్వు పిల్లాడి పని కూడా చెయ్యవా? అదీ ఇంటి పనేనా?" అని కొరకొరా చూశాడు.

అరుణ కించిత్తుకూడా బెదరకుండా- అఁ....అదీ ఇంటిపనే పిల్లల్ని పెంచడం ఇంటి పని ఎందుకాకూడదూ? ఇవాళ నేను ఏ పనీ చెయ్యను"అని మళ్ళీ చెప్పేసింది.

"చిన్ని నీ పిల్లాడు కాదా?" అని భర్తగారు రెట్టించాడు.

"ఆరు రోజులే, నా పిల్లాడు. ఆదివారం నా పిల్లాడు కాడు" అని భార్యకూడా రెట్టించింది.

పిల్లాడి మేనత్త ఎదురుకొచ్చి, "నేను తీసికెళ్తాను రారా! తొందరగా రా!" అని పిల్లాణ్ణి ఆహ్వానించింది.

వదినగారు కోపంగా— "రేఖా! నువ్వు తీసికెళ్ళడానికి వీల్లేదు. అదవాళ్ళందరం ఒక కట్టుగా వుండాలని చెప్పలేదూ?" అని అరిచింది.

"నాన్నా, తొందరగా రానాన్నా!" అని పిల్లాడు తండ్రి ముందు గంతులేశాడు. దొడ్డికని నిగ్రహిస్తూ.

"సరే, చిన్నిగాడి దొడ్డిగోల కాబట్టి, ఈ ఒక్కపనే చేస్తాను. ఇంకో పని చేస్తానేమో చూడండి" ప్రసాదు భీకర శపథంచేసి కదిలాడు- "పద వెధవా! అర్ధరాత్రిదాకా మింగుతూనే వుంటావు. లేచీ లేవగానే మొదలుపెడతావు. ఈసారి నించీ ఆదివారాలుకూడా 'దొడ్లోకి' అను. చెపుతాను. తొడ పాశం పెట్టకపోతే అప్పుడు చూడు!"

వెనకనించీ అరుణ కోపంగా హెచ్చరికలు చేసింది- "ఇదుగో, వాణ్ణి అలా విసుక్కుంటూ తీసికెళ్తే నేనొప్పుకోను. పిల్లల్ని పెం:డం అంటే అలాగేనా విసుక్కోవాలా కసరు కోవాలూనా? రోజూ నేను అలాగే పెంచుతున్నానా?"

"సరే. సరే, అలాగేలే. ముద్దులు పెట్టుకుంటూ దొడ్లోకితీసికెళ్తాలే" అని వాగ్దానం విసిరాడు ప్రసాద్.

అప్పటికే వేణూ పాల సంచులు లోపలికి తీసుకుపోయి కాఫీ కార్యక్రమం మొదలు పెట్టేశాడు. తండ్రికి కాఫీ ఇచ్చి, టాబ్లెట్ ఇచ్చాడు. మిగిలిన అందరికీ గ్లాసుల్లోపోసి తెస్తూ- "కాఫీ ! కాఫీ !" అని అరుస్తూ వాచ్చాడు. "నేను మొగాడినే కాబట్టి నేను చెయ్యొచ్చు... పెద్దొదినా! తొందరగా తీసుకో! చిన్నొదినా, నువ్వు కూడా! వానన్నయ్యా, నువ్వా?" అంటూ పేరు పేరునా అందరికీ గ్లాసులు అందించాడు.

"బతికించావురా భగవంతుడా!" అని వాసు ఆత్మలో ఒక దణ్ణం పెట్టుకున్నాడు.

కమల కాఫీ సువాసనలు పీలుస్తూ- "వేణూ! కాఫీ చేస్తే చేశావు గానీ, మిగతా పనులేవీ నువ్వు చెయ్యడానికి వీల్లేదు. నీకు పెళ్లైనప్పుడల్లా

చేస్తూనే వుంటావు కాబట్టి, నువ్వు కూడా మాలాగే సెలవు తీసుకోవాలి. తెలిసిందా?" అని మరిదిని హెచ్చరించి-భర్తగారితో- "ఇదిగో, వాసుదేవ రావుగారూ! కాఫీ తాగడం అయ్యాక వుప్మాపని మొదలు పెట్టండి" అని ఆజ్ఞాపించింది.

"ఆఁ.... సరిగ్గా అదే అనుకుంటున్నా ఇప్పుడు. నీకు వుప్మాలో అల్లం నచ్చుతుందా లేదా అని ఆలోచిస్తున్నా" అని వాసుదేవరావు కమలా దేవి మీద వీలైనంత వెటకారం గుమ్మరించాడు.

కమలా ధీమాగా- "సరే! నేను చెప్పవలసింది చెప్పాను. చెయ్యక పోతే అప్పుడే చూద్దాం"– అని వేలు ముడి ఎగరేసింది.

"ఏం చేస్తారేమిటి?"

"ఏం చేస్తామో అప్పుడే తెలుస్తుంది."

"ఎప్పుడూ?"

"తమరు ఇంకా ఇక్కడే వేళ్ళాడినప్పుడు."

వాసుకి కొంచెం బెదురు ఎక్కువే. ప్రసాద్ అంత ధైర్యస్తుడు కాడు. "అరేయ్ వేణూ! ఈ వుప్మాలా గిప్మాలూ నావల్ల కాదు గానీ, ఒక పనిచెయ్యి! మనం ఎంతమంది వున్నాం? లక్ష్మితో కలిసి 10 మంది కదా? 10 ప్లేట్ల వుప్మా, 10 ప్లేట్ల ఇడ్లీ తెచ్చెయ్యి! ఇదుగో, వంద రూపాయలు సరిపోతాయా? ఇక్కడున్నట్టు రావాలి" అని వందనోటు కోసం చొక్కా జేబులో చెయ్యి పెట్టాడు గానీ అక్కడేమీ దొరకలేదు.

అన్నపూర్ణమ్మ సమయోచితంగా మళ్ళీ లబలబలాడింది- "అయ్యో, అయ్యో, టిఫిన్లకి వంద రూపాయలు పెడతారా? తర్వాత భోజనాలకి వెయ్యి రూపాయలా అయితే? వొక్క ఆదివారం తోటే కొంప గుండం చేసేస్తారా ఏవిట్రా?" అని చిన్న కోడల్ని జాలిగా చూస్తూ- "అమ్మా కమలా! ఆ రూపాయలు మీరే తీసుకుని ... ఏ జాకెట్టు గుడ్డలో కొనుక్కో వొచ్చు.... ఆవుప్మాయేదో మీరే చేసెయ్యరాదామ్మా?" అని సలహా ఇచ్చింది.

కమల ఎగిరి కంట్లో పడినంత పనిచేసి- ఛీ ఛీ! డబ్బు తీసుకుని వంట మమ్మల్నే చెయ్యమంటారా?" అని అరిచింది. అంతలోనే చప్పున చల్లబడి- "మీరేం కంగారు పడకండి అత్తయ్యా! హోటల్లో కాని తెస్తే మేం వొప్పుకోం. రోజూ మేం కష్టపడి చెయ్యడం లేదూ? వాళ్ళూ అలాగే చెయ్యాలి' అంది.

"వాళ్ళే చేస్తారో, కానే తెస్తారో ఎలా చేస్తే మనకెందుకు కమలా?" అంది అక్కగారు.

కమల మొహం చాటు చేసి- "వాళ్ళ డబ్బు వొకటీ, మన డబ్బు వొకటీనా అక్కయ్యా?" అని గుసగుసలాడింది.

"నీ పిచ్చిగానీ వాళ్ళ దగ్గిర అసలు డబ్బెక్కడుంది? ఇద్దరి జీతలూ కలిపి తిప్పి తిప్పి కొడితే 4 వేలన్నా వుండదు. ఎన్నాళ్ళు కొంటారో అదీ చూద్దాం" అంది అక్కగారు.

కమలకి కూడా 'అదీ చూద్దా' మనిపించింది. "మరి అదేదో తొందరగా తెప్పించండి! అప్పుడే 8 కావస్తోంది. మేమైతే, 7 గంటలకే వేడి వేడిగా అందించడం లేదూ?" అని గంటలు లెక్కలు చెప్పింది.

చిన్నివొచ్చి మళ్ళీ తల్లిని పట్టుకున్నాడు. "అమ్మా.... ఆకలేస్తోంది.... ఏవన్నా పెట్టు.... అమ్మా.... ఏవన్నా పెట్టు ..." అని చేతులు పట్టుకుని వెళ్ళాడు.

అరుణ అనునయంగానే— "మళ్ళీ నా దగ్గిర కెందుకొచ్చావు నాన్నా? ఇవ్వాళ ఆదివారం అని చెప్పాను కదా?" అని గుర్తు చేసింది.

"ఆదివారం కూడా ఆకలేస్తోందిగా?"

"ఆ సంగతి మీ నాన్నకి చెప్పు. నిన్ను ఇవ్వాళనాన్నే పెంచాలి. మళ్ళీ రేపటి నించీ నేను పెంచుతాను.

"వూహూఁ.... నాన్నవొద్దు. నువ్వే పెంచు నన్ను. నాన్న తొడపాశం పెడతాడంట!"

"చూశావా, పిల్లాడెంత బెదిరిపోయాడో!" అని అరుణ తోడికోడలి వేపు సానుభూతి కోసం చూసి, మళ్ళీ పిల్లాణ్ణి బుజ్జగించింది- "నాన్న

నిన్నేమన్నా అంటే నేనూరుకుంటానా? పోట్లాడనూ?.... బంగారు కొండవి కదా? చెప్పినట్టు వినాలి! అమ్మకి ఆదివారం అక్కరలేదా, నువ్వే చెప్పు! ఇవ్వాళ్ళ నాన్న తోటే నీళ్లపోయించుకో. నాన్నతోటే అన్నం పెట్టించుకో. అన్నీ నాన్న తోటే! సరేనా?"

"వూహూఁ........ నాయనమ్మతో చేయించుకుంటా".

"వొద్దమ్మా! నాయనమ్మకి కూడా సెలవే కదా?.... ఏం, నాన్న దగ్గిరికే వెళ్లు".

చిన్నిగాడు విక్క మొహంతోటే నాన్న దగ్గిరికి నడిచాడు- "నాన్నా! ఆకలేస్తోంది నాన్న! యావన్నా పెట్టు!"

"మా బాబే, మానాయనే! లడ్డుండలు పెడతానమ్మా! చేస్తానుండు!..' ఆకలట, ఆకలి! దిగుమతి అయ్యిందిగా, ఇక ఎగుమతి!" అని చిన్ని మీద కళ్లెర్రజేశాడు తండ్రిగారు.

అరుణ- "అలా వాణ్ణి వెటకారాలు చెయ్యొద్దని చెప్పానా లేదా?" అని కోపంగా అడిగింది.

"నా ఇష్టం! నేను పెంచేటప్పుడు నా ఇష్టం వొచ్చినట్టు పెంచుతాను. తిడతాను. గోడకుర్చీలు వేయిస్తాను. నానా చిత్రహింసలూ పెట్టేస్తాను. అదంతా నా ఇష్టం! నా పెంపకం నీకు నచ్చకపోతే నువ్వే పెంచుకో!" అని జవాబు చెప్పాడు ప్రసాద్.

"ఓహో! మీ ఎత్తు తెలిసింది! సరే, అలాగే పెంచండి! ఎవరి పెంపకం బాగుందో వాడే గ్రహిస్తాడు. అలాగే పెంచండి!" అని దానికి సిద్ధపడింది అరుణ.

కమల, బావగారి మీద మండిపడుతూ. "ఇవ్వాళ మీరు వాడికి గోడ కుర్చీలు ప్రసాదిస్తే, రేపు మీకూ వాడు అవే అప్పజెపుతాడు. అది తెలుసుకోండి!" అని చేతులు తిప్పింది.

"రారా చిన్నా, పాలు తాగుదువుగాని నేనిస్తానురా" అని మళ్ళీ ముందుకొచ్చింది మేనత్త, పిల్లాణ్ణి చూడలేక.

"రేఖా! ఎన్నిసార్లు చెప్పాలి నీకు?" అని వదిన గార్లిద్దరూ చెరో పక్కనించీ అరిచారు.

అన్నపూర్ణమ్మ, తన పాత్రని మరిచిపోకుండా- "ఇదుగో ఇదీ వరస, తెల్లారిందగ్గిర్నించీ!.... నాయనా వేణూ! సైకిలు మీద తొందరగా వెళ్ళి అదేవో తెచ్చిపడెయ్యి! పిల్లాడు వేళ్లాడిపోతున్నాడు. మీ నాన్న కూడా ఎక్కువ సేపు వుండలేరు." అని చిన్న కొడుకుని తొందర చేసింది.

వేణు మళ్ళీ లేచి వంటింట్లోకి సిద్ధమవుతూ "వుప్మా కూడా నేనే చేసేస్తాలేమ్మా! మిగతావన్నీ అన్నయ్యలు చేస్తార్లే.... పెద్దొదినా! చిన్నొదినా! మిమ్మల్ని చూస్తే ఎంత నవ్వొస్తోందో!" అని మొహం మీద నవ్వు మెరిపించాడు.

"ఎందుకటా అంత నవ్వు?" అని రుసరుస లాడారు వదిన లిద్దరూ.

"ఎంత నమ్మకమో కదా మీకు 'చట్టాల' మీద?"

"చట్టాల్ని కాకపోతే దేన్ని నమ్ముతాం?"

"వరకట్నం చట్టం పని చెయ్యడం ఒక్క కేసులో నన్నా చూశారా?"

"అందుకని ఆ చట్టమే వొద్దంటామా?"

"అసలు చట్టం అంటే, ఏ పనికి చట్టం సాధ్యమో ఏ పనికి కాదో, ఆ తేడాయే లేదా మీకు? పని చెయ్యడానికి సాధ్యమేకాని చట్టాలు వుంటే, వాటివల్ల ఏమిటి ప్రయోజనం?"

"అంత సాధ్యమేకాని చట్టాల్ని గవర్నమెంటు ఎందుకు చేస్తుంది? చట్టం అంటూ వుంటే, ఎంత పనికిరాలిన చట్టానికైనా దాని విలువ దానికి ఉండకపోదు."

"గవర్నమెంటు ఏదన్నా చట్టం ఇచ్చినా, దాన్ని దాటిపోయే దారు లన్నీ కూడా అందులోనే ఇస్తుంది. మీకు తెలుసో లేదో!"

"ఆఁ....నీకు తెలిసిందిలే మహాబాగా."

"సరే, సరే. నేను వుప్మా చేసుకోవాలి బాబూ!" అనేసి వేణూ వదినగార్లతో వాదం కట్టిపెట్టి వంటింట్లోకి పరిగెత్తాడు.

అరుణ, భర్తగార్ని పిలుస్తూ - "ఇదుగో మిమ్మల్నే. వంటకి ఆలస్యమైపోతోంది. మీరు వెళ్ళి బెండకాయలు తరుక్కోండి!" అంది.

"నేనా? బెండకాయాలా? నే నింతవరకూ బెండకాయ కూర తప్ప బెండకాయలు చూడనేలేదు. గుండ్రంగా గచ్చకాయల్లా వుంటాయి. అవేనా బెండకాయలంటే?"

"గచ్చకాయ లెప్పుడు చూశారు?"

"చిన్నప్పుడు చూశాలే!"

"గచ్చకాయలు చూశారుగానీ. బెండకాయలు చూశ్నేదా? సరే, వంటింట్లో బుట్టలో వున్నాయి బెండకాయలు చూడండి వెళ్ళి."

"అలాంటి ఆశలు పెట్టుకోకు నా మీద కలలూ వూహలూ అవీ పెట్టుకోకు."

అరుణ తెల్లగా తెల్లబోయింది. "మరి మేం సెలవు తీసుకోవద్దూ?"

"తీసుకోండీ. ఎవరొద్దన్నారూ? మహారాణుల్లా తీసుకోండీ!"

"మరీ మీరు పని చెయ్యొద్దూ?"

"చెయ్యం! చెయ్యం! చెయ్యం!"

"మీరు పని చెయ్యకపోతే మేం సెలవు తీసుకోడం ఎలాగ?"- కమల సూటి ప్రశ్న.

"ఏమో, ఏలాగో! మమ్మల్నడిగితే మేమేం చెపుతాం? మీ సెలవు పప్పులు మా దగ్గిర వుడకవ్."

"మా సెలవుపప్పులా?"

"ఆఁ.... సెలవు పప్పులే. అంతేకాదు. చుట్టం పప్పులు కూడా!"

"ఆఁ....చట్టం పప్పులు కూడానా?"

ఆ!.... దేని పప్పులూ మా దగ్గిర పుడకవ్. ఆదివారం లేదు. గిది వారం లేదు. సెలవు లేదు, గిలవులేదు. రోజులాగే....మీరే చక్కగా పను లన్నీ చేసుకోండి! కావాలంటే సాయంత్రం సినిమాకి వెళ్దాం!"

తోటికోడళ్ళిద్దరూ ఒకరి మొహాలు ఒకరు చూసుకుంటూ వుండి పోయారు. ఎవరికీ నోట మాట లేదు.

"పూర్ణక్కయ్యా!.... అరుణా! వాసూ! ప్రసాద్!.... అరె, వొక్కరూ పలకరే!" అంటూ ప్రవేశించాడు హనుమంతరావు. దాదాపు నలభయ్యేళ్ళ వయసు వుంటుంది. పంచెకట్టూ, చొక్కా, పై పంచీ, వేళ్ళకి వుంగారాలూ, బుగ్గన వక్కపొడి! పెళ్ళిళ్ళకీ, విందులకీ, వుత్సవాలకీ బయట వంటలుచేస్తూ వుంటాడు. అదే అయన ప్రధాన వృత్తి. "అందరూ ఇలా నించున్నారేమిటి? ఫోటోకా నేనూ నించోనా?"

"రా మావయ్యా! మంచి టైంకే వొచ్చావు" అని మొదట ప్రసాద్ ఆహ్వానం పలికాడు.

"మంచి రసకందాయంలోనే వొచ్చావు హనుమంతూ" అంది అన్నపూర్ణమ్మ.

"రసకందాయం ఏమిటి? ఏవన్నా పాయసం చేస్తున్నారా?" అని సంతోషించాడు హనుమంతు.

"ఎవరూ చేసేదీ? ఆడవాళ్ళు పనులు కట్టిపెట్టి కూచున్నారు. మొగాళ్ళు మేం అంతకన్నా చెయ్యం అంటున్నారు. ఇంకెవరూ చేసేదీ?" అని దీర్ఘం తీసింది అన్నపూర్ణక్కయ్య.

"సరిపోయింది. అయితే ఇక్కడా మాకతే నడుస్తోం దన్నమాట!" అని వుసూరుమన్నాడు హనుమంతు.

"అంటే? మీ ఇంట్లోనూ ఈ కతేనా?"

"సరిగ్గా ఈ కతే. ఇవ్వాళ ఆడవాళ్ళకి సెలవు రోజట కదా? చీకట్నే లేపేసి చావగొట్టి చెవులు మూసింది. తను ఏ పనీ ముట్టుకోదట! నేను మొదట అల్పాహారం చేసి, తర్వాత పూర్ణాహారంచేసి, అవెనక అవిడ చీరలుకూడా వుతికి....అవన్నీ చెయ్యాలట! ఇప్పటిదాకా వాదించి

వాదించి 'సరే, వాస్తానుండు' అని ఇలా తప్పించుకొచ్చా. మధ్యాహ్నం వెళ్తే నరి, తనే వొండి వుంచుతుంది. లేకపోతే ...పూర్ణక్కయ్యా! ఎన్న డన్నావిన్నామా? ఆఫీసులకీ, కంపెనీలకీ సెలవు లుంటాయిగానీ ఇంట్లో పనికి సెలవేమి టక్కయ్యా?"

"అవుననుకో, పోనీ వంట చేతనైనవాడివేగా? నీ చేతిలో పనీ. ఏదో అడిగింది. చేసెయ్యక పోయావా?....మా వాళ్ళంటే, పని చేతగాక మిడుకుతున్నారుగానీ...." అని పూర్ణక్కయ్య తనకు తోచిన సబబు తను చెప్పింది.

"అదేం టక్కయ్యా! పెద్ద దానివి. నువ్వుకూడా అలాగంటావు? బైట వంట చేస్తానుకదా అనీ ఇంట్లో ఆడదాన్ని కూర్చోబెట్టి వంట చెయ్యనా? ఏ రోగమో రొప్పో వాస్తే తప్పదుగానీ."

"అయ్యో! ఈ మాత్రం పనికి రోగాలూ రొప్పులూ రావాలా హనుమంతూ?"

"రోగాలంటే రోగాలే కాదనుకో" అని హనుమంతు మాట నర్దు కున్నాడు.

'అది కాదయ్యా! ఆ గవన్నమింటింగు వాళ్ళేదో అన్నారని వీళ్ళం దరికీ తిక్క రేగింది. రెండు వారాలపాటు మాట్లాడకుండా వొండి పడే స్తే వాళ్ళకీ ఆ పట్టుదల పోతుంది. తర్వాత వాళ్ళే దారికొస్తారు. ఈ చట్టాలూ పిట్టాలూ ఎల్లకాలం సాగుతాయా? పోనీ కాఫీ అన్నా కాచి పెట్టావా?" అంటూ అన్నపూర్ణమ్మ కాఫీ క్షేమ సమాచారాలడిగింది.

"అమ్మో! రెండు వారాలు వొండితే, ఇదే బాగుంది. ఇలాగే. చెయ్యమంటారు. నువ్వెన్ని చెప్పు అక్కయ్యా! ఇంట్లో వంటా వార్పూ ఆడవాళ్ళ నాజూకు చేతుల్తో చేస్తే అదెంత అందం! వంటింట్లో ఆడవాళ్ళు తిరిగితేనే ముద్దూ ముచ్చటా! ఎక్కడ వుండవలసినవాళ్ళు ఆక్కడ వుండాలి!" అంటూ హనుమంతు తన కోసం ఒక కుర్చీ నంపాదించుకుని తొందరగా కూర్చున్నాడు. తను ఎక్కడ వుండాలో చూపిస్తూ.

కమల వెటకారంగా నవ్వి- "ఓహోహో! బాబాయిగారూ! మీ చేతుల్తో పొయ్యిమీద పప్పు పెడదాం, పదండి. వుడుకుతోందో, లేదో చూద్దాం" అంది.

"ఎందుకు వుడకదులేమ్మా! పప్పుని తీసుకుపోయి నిప్పుల మీద పడేస్తే....దాని ప్రాణం ఎంతా, వుడక్కచస్తుందా?" అని వుడుకుతుంది లెమ్మని హనుమంతే వాప్పేసుకున్నాడు.

"మరిహనేం? మొగాళ్ళ చేతుల్తోకూడా అన్నీ వుడుకుతాయి. ఆడ వాళ్ళే వంటలు చెయ్యాలని రూలేమిటి?" అని పాయింటు తీశారు తోటి కోడళ్ళు.

"అబ్బా, రూలు కాదర్రా! వంట పని ఆడపిల్లలకి చప్పున పట్టు పడుతుంది. మొగాళ్ళకి ఎంతకీ వొచ్చి చావదు"- అని హనుమంతు మరీ వెనక్కిపోయి ఇక్ష్వాకుల వాదం తీసుకొచ్చాడు.

అక్కచెల్లెళ్ళిద్దరూ దాన్ని చాలా తేలిగ్గానే ఎగరగొట్టారు- "ఆడ పిల్లలు అమ్మల కడుపుల్లోంచి వంట గిన్నెలతోటే పుట్టుకొచ్చారా? మీరెలా పుట్టారో మేమూ అలాగే పుట్టాం. పుట్టాకే నేర్చుకున్నాం. నేర్చుకుంటే ఏ పని అయినా వొస్తుంది. ఏ వయసులో అయినా వొస్తుంది" అనేశారు వాళ్ళు గబగబా.

"అమ్మాయ్! మీరిలా ఈకకి ఈకా తోకకి తోకా పీకి మాట్లాడితే. ఆడవాళ్ళ అందమే పోతుంది....మొగాళ్ళుకూడా వొండితే వొండుతారేమో గానీ ఆడవాళ్ళు వొండినప్పుడు వుండే ఆ రుచీ....ఆ పరిమళం....ఆ అందం....అవన్నీ వుండేడుస్తాయా?" అన్నాడు హనుమంతు కొత్త పాయింటు తెచ్చాననుకుంటూ.

ఎప్పుడూ ఎక్కువగా మాట్లాడని రేఖకికూడా వాదన వేసుకోవాలని సరదా పుట్టింది-"అదేవిటి మావయ్యా! 'నలభీమ పాకం' అని మొగాళ్ళ పేర్లతోటే చెపుతారుగా? పెళ్ళిళ్ళకీ వాటికీ మొగాళ్ళే వొండుతారుగా? హోటళ్ళలో, స్వీటు షాపుల్లో ఎవరు వొండుతున్నారు? ఇళ్ళలో కన్నా అవే ఎంతో రుచిగా వుంటాయి. కావాలంటే ఎవరినన్నా అడుగు" అంది నవ్వుతూ.

"సరిగ్గా మీ అత్తయ్య కూడా ఇలాగే వాదనేసుకుంది. మొగాళ్ళ వంటలే రుచిగా వుంటాయంది."

"నే నలా అనడం లేదు. 'మొగాళ్ళ వంటలు రుచిగా వుండవు' అంటే, అది తప్పంటున్నాను. సరిగా నేర్చుకుని సరిగా చేస్తే ఎవరు చేసినా రుచి వొస్తుంది. మనిషి మనిషికీ తేడా వుంటే వుండొచ్చు. అది వేరనుకో."

"అబ్బా! రుచి సంగతి కాదమ్మా!" అని, ఆ పాయింటు చప్పున వదిలేశాడు హనుమంతు.... "కుడి చెయ్యీ, ఎడం చెయ్యీ అని లేదం టారా?" అనేశాడు గబుక్కున.

"ఆడవాళ్ళ ఎడం చేతులా?" అని తీక్షణంగా చూసింది రేఖ.

"అబ్బా! అది కాదమ్మా" అని కొంచెం జంకి, ఆ మాట కూడ మార్చాడు. "ఒక్క మాట చెపుతా వినండి! 'భారత సంస్కృతి' అనేమాట ఎప్పుడన్నా విన్నారా? దాని గొప్పతనం గురించి ఎప్పుడన్నా చదివారా? ఆడవాళ్ళంటే.... అణకువగా.... వినయంగా....ఒద్దికగా ... ఆఁ.... అలా వుంటే అందంగానీ.... 'నువ్వెంత అంటే నువ్వెంత' అనుకుంటూ, 'ఢీ, బబ్బా' మని ఎదురు తిరిగితే అదో గొప్పా? ఏవ్వే, ఏవిటో మీరూ...." అని అసలు వుద్దేశం బైట పెట్టాడు హనుమంతు.

రేఖ శాంతంగానే నవ్వింది. "అవన్నీ నాకు తెలీవు గానీ మావయ్యా, 'భారత సంస్కృతి' అంటున్నావు. మరి భారత ప్రభుత్వమే కదా ఈ సెలవు సంగతి తెచ్చిందీ! ఇరాన్ ప్రభుత్వమో, అరబ్బు ప్రభు త్వమో కాదు గదా?" అందీ.

అరుణా, కమలా చప్పట్లు కొట్టి "రేఖా, రేఖా! ఎంత బాగా చెప్పావో!" అని ఆడబిడ్డని తెగమెచ్చుకున్నారు.

హనుమంతు బాగా వుక్రోషపడ్డాడు. "ఆఁ.... ప్రభుత్వం ఇవ్వాళో మాట అంటుంది. రేపో మాట అంటుంది దాని కో వరసా వాయీ ఉం టేనా? సరే? కానివ్వండి! ఇదెన్నాళ్ళో అదీ చూద్దాం! మొగాళ్ళ మొహాన్న ఏం రాసి పెట్టి వుంటే అదే జరుగుతుంది" అని వాదం కట్టిపెట్టాడు.

వాసు తెల్ల మొహం వేసి– "ఆదేమిటీ మావయ్యా, భలేగా వాదిస్తు న్నావని మేం సంతోష పడిపోతోంటే, హఠాత్తుగా వెనకడుగు వేసేశా వేమిటి?" అని ఏడుపు మొహం పెట్టాడు.

"ఏం చేస్తాంరా? గవర్నమెంటు వాళ్ళ పక్షాన ఉంది. అదీ వాళ్ళ ధైర్యం!" చూద్దాం లేం

"ఉప్మా! ఉప్మా! ఉప్మా అండీ!" అని వేణూ హఠాత్తుగా వుప్మా ప్లేట్లతో ప్రవేశించాడు. "కరివేపాకూ అల్లం వేసిన వుప్మా! తీసుకోండి అందరూ!" అంటూ అందరికి చకచకా అందించాడు, హనుమంతుకి తప్ప! "మావయ్యా! నీకు వంట చెయ్యడం చక్కగా వొచ్చి కూడా అత్తయ్య కోసం వొక్క పూటన్నా ఏమీ చేసి పెట్టకుండా ఇలా తప్పించుకొచ్చావు. అందుకని, నేను చేసింది నీకు పెట్టను." అని నిర్మొహమాటంగా చెప్పాడు.

"ఏవిటోయ్, ఆడవాళ్ళని మహా వెనకేసుకొస్తున్నావు. రేప్పొద్దున్న పెళ్ళయ్యాక వొక్కపూటేం ఖర్మ, అన్ని పూటలూ నువ్వే వొండిపెట్టు పెళ్ళాన్ని కూచోపెట్టి" అని వెటకారంగా నవ్వి సంతోష పడ్డాడు హను మంతు.

వేణు తనపని తను చేస్తూనే- "ఒకరు ఇంకొకరికి చేసి పెట్టడం కాదు. ఇద్దరూ ఇద్దరికీ చేసుకోవాలి. ఒక్కరోజు కాదు, అన్ని రోజులూ ఒక్కలాగే చేసుకోవాలి. మా వదినలిద్దరికీ అర్థం కానిది అదే" అన్నాడు.

వదినలిద్దరూ వెటకారంగా నవ్వారు– 'ఆహా! ... వొక్కరోజు చెయ్యమంటేనే మన్నూ మిన్నూ ఏకం చేస్తున్నారు. ఇకరోజూ చెయ్య మంటే.... అయినట్టేలే' అని మరిది మాటలు ఎగరగొట్టారు.

వేణు, వదిలిపెట్టలేదు- "అసలు మీ సమస్య మీకు అర్థమైతే అన్నీ సవ్యంగానే జరుగుతాయి. పెద్దన్నయ్యా ఎప్పుడన్నా వంటింట్లోకి వొస్తే పెద్దొదిన ఏమనేది? 'మీ కెందుకూ ఇక్కడా, వెళ్ళండి' అనేది నే నెప్పు డన్నా పొయ్యి దగ్గర కూర్చుంటే మీరిద్దరూ ఏమనేవారు? 'ఏమిటి వేణూ, ఎప్పుడూ ఆడంగి సింగడిలాగా వంటింట్లో తిరుగుతావు' అనేవారు. అవునా, కాదా?" అని గతం గుర్తు తెచ్చుకోమన్నాడు వదినలిద్దర్నీ.

"అదంతా ఎప్పుడో! తెలీక అలా అన్నాం గానీ ఇప్పుడు అంటున్నామా?"

"ఇప్పుడు మాత్రం మీకు తెలిసింది ఎంత? మీ సమస్యే మీకు అర్థం కాలేదు."

వేణూ మీద హనుమంతుకి వొళ్ళు మండిపోతోంది. కనీసం తనకి కూడా వుప్మా పెడితే ఆ రౌద్రం కొంత తగ్గేదే. చేతనైనంత వెటకారంగా "వేణూ మహా ఆదర్శవంతుడై పోయాడండీ! ఎవత్తి వస్తుందోగానీ కాలు కింద పెట్టక్కర్లేదు. ఈయనే వంట చేస్తాడు. ఈయనే ఆ పిల్ల చీరలన్నీ వుతుకుతాడు...." అని నవ్వాడు.

వేణూ శాంతం తెచ్చి పెట్టుకున్నాడు "చీరలు వుతకడం అంటే అంత చిన్న చూపా మావయ్యా? మా అమ్మ చీరలు వుతకాలంటే నాకు కష్టంగా వుంటుందా? భార్య చీరలైనా అంతే. కలిసి బతికే ఆడవాళ్ళ బట్టలు వుతకడమే అంత తప్పుపని అయితే, మరి చాకళ్ళు, తరతరాల నించీ వూళ్ళో అందరి పెళ్ళాలకీ, అందరి పిల్లలకీ, పురిటి గుడ్డలతో సహా, పీతి గుడ్డలతో సహా, తెగుళ్ళ గుడ్డలూ, రోగాల గుడ్డలూ, మూటలు మూటలు మోసుకుపోయి వుతుకుతూనే వున్నారే! మరి అంత తప్పు పని వాళ్ళకెలా అప్పజెపుతున్నారు మీరందరూ?" అన్నాడు.

"ఇది మరీ బాగుంది! వాళ్ళ వృత్తి అదీ!"

"ఆఁ.... వృత్తే! వాళ్ళ మీదకి గెంటేసిన వృత్తి! చూస్తూ వుండండి! ఆ వృత్తులే ఎదురు తిరుగుతాయి. అన్ని వృత్తులూ తారుమారవుతాయి. ఆడపనులూ, మొగపనులూ అన్నీ ఏకం పాకం, అవుతాయి. ఎప్పుడూ ఇలాగే వుండదు.

రేఖ - "వేణన్నయ్యా! మావయ్యకి కూడా కొంచెం వుప్మా పెట్టు! ఎంత రుచిగా చేశావో చూస్తాడు అంది.

వేణు తిరస్కరించాడు - "కావాలంటే రేపు చేసి పెడతాను. ఇవ్వాళ మాత్రం పెట్టను. ఇవ్వాళ పెట్టి, ఆడవాళ్ళ పోరాటాన్ని అవమానించను, అది ఎంత తెలివి మాలిన పోరాటం అయినా సరే! అమ్మో.... స్టౌ మీద

పాలు! నాన్నకి మళ్ళీ కాఫీ!" అంటూ వంటింట్లోకి పరిగెత్తాడు.

అప్పటికి ప్రసాదూ, వాసూ ఓ మూలకి చేరి, గుసగుస జరుపుతున్నారు

"అన్నయ్యా! పోనీ మావయ్యని సాయం పెట్టుకుని ఆ వంటేదో చేసి పారేద్దామా? ఉప్పెక్కువ వేసేద్దాం. వాళ్ళ తిక్క కుదురుతుంది" అని తమ్ముడు గొప్ప మార్గం సూచించాడు.

"ఉప్పెక్కువ వేస్తే మన మెలా తింటాం?" అన్న సందేహం!

"మనకి వేరే గిన్నె పెట్టుకుందాం."

"అమ్మకీ, నాన్నకీ?"

"మనందరికీ వేరే గిన్ని! ఆ అక్క చెల్లెళ్ళిద్దరికీ ఉప్పెక్కువ గిన్ని."

"మీ గిన్నిలో ఉప్పెక్కువ వేశాం, మీరు ఆ గిన్నలోదే తినండి. మా గిన్ని ముట్టుకోకండి- అంటే, వాళ్ళెందుకు తింటారు?" అని సందేహించాడు అన్న.

"ఏం, ఎందుకు తినరూ? మనం వంట చేసినప్పుడు మన ఇష్టం వొచ్చినట్టు వొండుతాం. ఎవరి కోసం ఎంత ఉప్పు వెయ్యాలనిపిస్తే అలా వేస్తాం. మన ఇష్టమా, వాళ్ళ ఇష్టమా ?" అని వాదించాడు తమ్ముడు.

"నువ్వు చిన్నని తొడపాశాలతో పెంచుతా నన్నావుగా? అలాగే ఉప్పెక్కువేసి వొండుతాం వాళ్ళకీ. అది మన ఇష్టం!" అని అన్నని వొప్పించాలని మళ్ళీ మళ్ళీ ప్రయత్నించాడు.

"అదేం కుదరదులే. వాళ్ళా గిన్ని తెచ్చి మన అన్నాల్లో దిమ్మరించి, మన గిన్ని లాక్కుంటారు. వా ళ్ళసలే మాంచి కోపంమీద వున్నారు."

"అబ్బా. ఎలాగ మరి? అన్నీ అడ్డాలే" అని ఏడుపు మొహం పెట్టాడు తమ్ముడు.

అంతలో హఠాత్తుగా "మీ రిక్కడున్నారా?" అంటూ ప్రవేశించింది శకుంతల. హనుమంతు వాళ్ళావిడ. ఫెళఫెళలాడుతోన్న ఆకుపచ్చ నేత చీరా, ముడచుట్టూ పూలదండా, పెద్ద బొట్టూ.... ఉత్సాహంగానే సెలవు ముస్తాబు చేసుకున్నట్టు కనపడుతోంది. "ఇదుగో, వస్తానని చెప్పారు. ఏ పేపరు తెచ్చుకుంటారో, వక్కపొడి తెచ్చుకుంటారో... ఇంకా వొస్తారు, ఇంకా వొస్తారు - అని ఎదురు చూస్తున్నాను. ఇక్కడ కూచున్నారా?" అంది. మింగేసేలా చూస్తూ.

శకుంతలకి వాళ్ళాయన ఇక్కడైనా దొరికాడు. కామేశ్వరికి అయితే, రాత్రి షిప్టుకి పోయినవాడు తెల్లారి ఇంటికి రావాలా" "సోమ వారం పొద్దున్నదాకా రా నని" కబురంపాడు. "మరి నేను సెలవు ఎలా తీసుకోనూ?" అని కామేశ్వరి ఘా(....ఇదవుతోంటే శకుంతలే ధైర్యం చెప్పి, "ఇవ్వాళ నువ్వే వొండేసుకో. రేపు మీ ఆయన రాగానే సెలవు తీసుకో. అతని రోగం అలా కుదుర్చు" అని సలహా ఇచ్చి ఇలా వచ్చింది. రాగానే ఆ సంగతి ఇక్కడకూడా చెప్పింది—"కామేశ్వరి ఘా(....ఇదవు తోంటే ధైర్యంచెప్పి వొచ్చాను" అంది.

"అవును మరి, అందరికీ ధైర్యాలు చెప్పే ధైర్యస్తురాలివి కదా నువ్వు?" అని హనుమంతు కొరకొరలాడాడు.

"ఏం, ధైర్యస్తురాల్నికాక?" అని, తన ధైర్యాన్ని ప్రదర్శిస్తూ— భర్తగార్ని సూటిగా అడిగేసింది. "వారానికి ఒక్కరోజు వంట చెయ్యడానికి అంత చిన్నతనంగా వుందా?....ఇంతకీ ఇంటికొచ్చి నాకు కాఫీ ఇస్తారా, లేదా?" తేల్చమంది.

అందరూ నవ్వారు.

"అప్పుడే తొమ్మిది దాటింది. రోజూ ఈ పాటికి రెండుసార్లు తాగేదాన్ని. ఏ అట్టో పిట్టో చేసుకుని కడుపునిండా తినేదాన్ని. ఏ వాడన్నా మిమ్మల్ని తొమ్మిది గంటలదాకా కాఫీ ఇవ్వకుండా వుంచానా?" అంది కొరకొర చూస్తూ.

"ఇవ్వాళ వుంచావుగా?" అన్నాడు హనుమంతు పళ్ళు నూరుతూ.

అన్నపూర్ణమ్మ నోరు తెరిచేసి బుగ్గలు నొక్కుకుని- "శకుంతలా! నీ పిచ్చిగానీ... కాళ్లా చేతులా లేని దానిలాగా అతను చేసి ఇవ్వడ మేమిటే? హాయిగా నువ్వే చేసుకుని తాగకూడదూ?" అంది బుగ్గలు అలాగే బంధించి బుగ్గలు అలాగే సొట్టలు చేసేసుకుంది అన్నపూర్ణమ్మ.

శకుంతల "ఆఁ.... నేనెందుకు చేసుకోవాలి? ఆడవాళ్ళకి సెలవా. కాదా?" అని మళ్ళీ భర్తగార్ని కొరకొరా చూస్తూ- "ఏవిటీ, మాట్లాడరేం? ఇంటికి వొస్తారా, రారా?" తేల్చెయ్యమంది తొందరగా.

"వొస్తాను. కానీ వొంట చెయ్యను."

"ఏం, ఎందుకు చెయ్యరూ?"

"ఇంట్లో వంట ఆడవాళ్ళే చెయ్యాలి.

"అలా అని ఎక్కడుందీ?"

"వేదాల్లో రాశారు."

"ఏదీ, చూపించండి!"

"చూపిస్తా. ముందు వంట చెయ్యి. తినేసి, ఓ కునుకుతీసి లేచి చూపిస్తా."

"పోనీ రాశారే అనుకుందాం. మరి నిన్న పత్రికల్లో ఆడవాళ్ళ సెలవు గురించి రాశారుగా?"

"ఏమో, వేదాల్లో సెలవుల సంగతి లేదు. వేదాలు ముందు పుట్టాయా, పత్రికలు ముందు పుట్టాయా?"

"వేదాల కాలంలో పుట్టిన వాళ్ళకి వేదాలూ, పత్రికల కాలంలో పుట్టిన వాళ్ళకి పత్రికలూ! అంతేకదా?"

"అంతే కాదు. నేను వేదాల కాలంలోనూ, నువ్వు పత్రికల కాలం లోనూ వుంటే, మన సంసారం ఏ కాలంలో వుంటుంది?" అని కోపంగా చూశాడు హనుమంతు.

శకుంతల ఠకీమని- "పోయేకాలంలో వుంటుంది" అని జవాబు చెప్పేసింది.

"అబ్బబ్బబ్బ! నిన్నటినించి తల పెట్లి పోతోంది"అని హనుమంతు తల పట్టుకున్నాడు.

అనుకోకుండా చుట్టాలు వొచ్చే శుభ శకునాలు కనపడ్డాయి. ఇంటి ముందు ఆటో ఆగిన చప్పుడైంది.

కొందరు అటు పరిగెత్తారు.

"చుట్టాలేమో అక్కయ్యా!" అంది కమల భయంగా.

"చుట్టాలా? ఇప్పుడొచ్చి ఏం తింటారూ?" అని అన్నపూర్ణమ్మ దీర్ఘం తీసింది.

వాసు ఎగిరి గంతేసి "చుట్టాలా? రానివ్వండి, రానివ్వండి, ఆడ వాళ్ళైనా? వంట చేస్తారు" అని మళ్ళా గంతేశాడు.

కమల అభ్యంతరం తెలిపింది. ఆడచుట్టాలతో వంట చేయిస్తే మేం ఎందుకు వొప్పుకుంటాం? వాళ్ళకి సెలవేగా?"

"ఇది మరీ బాగుంది. మేం చేస్తే మీకెందుకు, చేయిస్తే మీకెందుకు?" అని ఎదురు తిరిగాడు వాసు. కానీ అతని ఆశలన్నీ నిరాశలుచేస్తూ ఆటో వెళ్ళిపోయింది.

రేఖ లోపలికొస్తూ- "మనింటికి కాదు. వేపచెట్టు ఇంటివాళ్ళు ఎక్కడికో వెళ్తున్నారు" అంది.

"ఇంకెక్కడికి? మనలాగే కుమ్ములాడుకుని ఏ హోటల్‌కో బైల్దేరి వుంటారు....అరే వేణూ! మనందరం హోటల్‌కిపోతే ఎంతవుతుందో లెక్క కట్టూ!" అని అరిచాడు వాసు.

వేణు చకచకా లెక్కలు చెప్పేశాడు-"వెళ్ళడానికి 3 ఆటోలు. లేక పోతే ఒక వ్యాను. హోటల్లో కనీసం నూటయాభై. తిరిగి రావడానికి 3 ఆటోలు. లేదా వ్యాను. మళ్ళీ రాత్రికి అలాగే. ఇంటికి రాకుండా అక్కడే వుండిపోతే ఆటోల ఖర్చులు కలిసివస్తాయి. కానీ ఒక పూటంతా హోటల్లో కూర్చుంటే వాళ్ళు రూము అద్దె వసూలు చేస్తారు. రోడ్డుమీద చెట్లకింద కూర్చుంటే అద్దె వుండదు.

వాసు మళ్ళీ నోరెత్తలేదు.

పనీపాటా లేకుండా నించున్న పెద్ద వాళ్ళిద్దరికీ సిగ్గు వొచ్చేలాగ చేద్దామని అరుణ కోపంగా- "వేణు చూడండి, ఎంత చక్కగా ఇంత మందికి కాఫీలు పెట్టాడు. వుప్మా చేశాడు. ఈపని మీరెందుకు చెయ్యలేరూ?" అంది.

"వాడు చేసేశాక మళ్ళీ మేం చెయ్యడం ఎందుకూ?" అని తల ఎగరేశాడు ప్రసాద్.

"చమత్కారాలు కట్టిపెట్టి వంట మొదలుపెడతారా, లేదా?" తేల్చమంది అరుణ. "రాత్రి దాకా ఇంకా ఎన్ని పనులు వున్నాయి!"

"అయితే రాత్రికి కూడా వంట చెయ్యాలా మీరు?" అని ఆశ్చర్యపడ్డాడు ప్రసాద్- "పోనీ సెలవు అంటే ఒక్కపూట చాలదూ?....ఒక పని చేద్దాం, ఇప్పుడేగా వుప్మాలు తిన్నాం. ఇక ఈ పూటకి అన్నాలు మానేద్దాం. మీరు చక్కగా ఈ పూట సెలవు తీసుకోండి. సాయంత్రం తొందరగా లేచి చక్కగా వంట చేసెయ్యండి ఏం? పాపం మీరు మాత్రం పూటపూటా ఏం చేస్తారు.

అరుణ పళ్ళు కొరుకుతూ - 'మా సెలవు అంటే అంత ఆటలాగా వుందా? మీరిద్దరూ తక్షణం వంట మొదలుపెడతారా లేదా చెప్పండి' అని అరిచింది.

ప్రసాద్ తాపీగా "వాడి సంగతి నాకు తెలీదుగానీ నేను మాత్రం చెయ్యనూ, చెయ్యనూ, చెయ్యనూ మళ్ళీ చెప్పనా. చాలా?" అని తేల్చేశాడు.

"ఎందుకు చెయ్యరూ?" - అరుణ.

"ఎందుకు చెయ్యాలి?"- ప్రసాద్.

"ఇవ్వాళ నాకు సెలవు గనకా."

'ఇవాళ నాకూ సెలవే! వారానికి 6 రోజులు పనిచేస్తానా? ఒక్క రోజు నాకు సెలవు. ఆ సెలవు రోజున నన్ను పని చెయ్యమంటే, నేను 7 రోజులూ పనిచేసినట్టు అయిపోవడం లేదూ? మరి నా సెలవు మాటేమిటి? నువ్వు బైట ఉద్యోగం చేసే మనిషివి అయితే, నన్ను కూడా ఇంట్లో పని చెయ్యమనడానికి నీకు హక్కు ఉంటే వుంటుంది గానీ....'

వాసు కంగారుపడిపోతూ- "అన్నయ్యా! నువ్వు నా పీకలమీదకి తెచ్చేలాగ ఉన్నావు" అని అడ్డం పడబోయాడు.

"నువ్వాగరా! నా సంగతి నేను చెప్పుకోవాలా, వద్దా?" అని అన్న తమ్ముణ్ణి కసిరాడు. "విను అరుణా! నేను బైటికిపోయి 8, 10 గంటలు పని చేస్తున్నాను. నువ్వయినా అన్ని గంటలూ చెయ్యవలసిందే. అలాగే చేస్తున్నావు. అంతేకదా?"

"సరే, అలాగే అనుకుందాం. మరి మీకు ఒక రోజంతా సెలవు వుంది. ఆ రోజంతా మీకు ఏ పనీ వుండదు. మరి నాకు ఆ రోజు కూడా ప్రతీ రోజులాగే పని వుంటుంది. నేను ఎక్కువ గంటలు చేస్తున్నట్టు అర్థం కాదూ?"

ఏదో చిక్కులో పడ్డానని గ్రహించాడు ప్రసాద్. ఒక్క క్షణం చకచకా ఆలోచించాడు. అఁ....ఇందాక కొంచెం లెక్క తప్పు చెప్పాను. రోజూ నా డ్యూటీ కాలం 8 గంటలు కదా? నీ పని 8 గంటలు వుండదు. 6 గంటలే వుంటుంది. నీకు రోజూ 2, 3 గంటలు పగలు విశ్రాంతి వుంటుంది. అంటే, నీకు రోజూ కొంచెం సెలవు వుంటుంది. అన్ని రోజుల సెలవులూ కలిపితే నీకూ ఒక రోజు సెలవు దొరికినట్టే. ఇపుడు సరి పోయిందా లెక్క?"

అరుణకి ఏడుపొచ్చినంత పనైంది. "నాకు రోజుకి 6 గంటలేనా పని?"

"అంతకన్నా ఎక్కువ గంటలు పని చేస్తున్నావా? ఎవరితోనన్నా చెప్పించు."

"సరే, నా సంగతి అలా వుంచుదాం. ఇంకా బోలెడు పని చేసు కునే ఆడవాళ్ళ మాటేమిటి? రోజుకి 24 గంటలూ చాలవు వాళ్ళకి."

"వాళ్ళ మాట నా కెందుకూ? నీ మాట తేల్చు."

"ఆడవాళ్ళందరికీ సెలవు వుండాలన్నారుగా? అంటే నాకూ సెల వేగా? ఆ సెలవు, నే నెలా తీసుకోవాలీ?"

"ఏమో, ఎలా తీసుకోవాలో! తీసుకోమన్న వాళ్ళని అడుగు! నా సెలవుని ఇచ్చెయ్యమంటే, నేనెందుకిస్తానూ? నా సెలవు రోజున పని చెయ్యమంటే నే నెందుకు చేస్తానూ?"

"సరే, అడుగుతాను, ఇప్పుడే అడుగుతాను" అని అరుణ గబ గబా ఫోను తిప్పేసింది. "హలో! హలో! గవర్నమెంటు కావాలండీ! చాలా అర్జంటు! అర్జంటుగా కావాలి!"

అవతల నుంచి చక్కగా ఒక మొగ కంఠం పలికింది— "హలో! ఎవరమ్మా?" అని!

అబ్బా! ఎంత గాంభీర్యం పుట్టి పడుతోందో ఆ కంఠం!

"గవర్నమెంటేనాండీ మీరు?"

"అవునమ్మా, ఏం కావాలి మీకు?" గవర్నమెంటు కంఠం అంద రికీ జేగంటలాగా వినపడుతూనే వుంది.

"ఏవండీ, ఇళ్ళల్లో వుండే ఆడవాళ్ళకి వారానికో రోజు సెలవు వుండాలని మీరు పేపర్లలో రాశారు కదండీ!"

"అవునమ్మా రాశాం. చక్కగా ఒకరోజు విశ్రాంతిగా గడపం డమ్మా."

"అయ్యో! ఎలా గడుపుతానండీ? పని చెయ్యనని మా ఆయన పొద్దున్నుంచీ ఒకటే పోట్లాట! మరి నన్నేం చెయ్యమంటారండీ?"

అవతల కంఠం గాభరా పడింది. "ఆఁ.... పని చెయ్యనంటు న్నాడా?" అలా అనడానికి వీల్లేదే! సెలవు సంగతి ఆయనకి చెప్పావా మ్మాయ్!"

"అయ్యో! ఆయనకి తెలుసండీ! మీ సెలవు పప్పులు నా దగ్గర వుడకవ్-అంటున్నారండీ!"

"ఆఁ....ఆఁ.... అంత మాటన్నాడా? అంత మాట! ఏదీ, అతన్ని పిలువ్!"

ఫోనుని ప్రసాద్ లాక్కున్నాడు. "అంత మాటన్నవాడిని నేనే సార్!"

"అన్నావా అంత మాట?

"అంత మాటే కాదు, ఇంకెంత మాటైనా అంటాన్సార్!"

'ఆఁ... ఆఁ.... నీకేం లెఖ్ఖలేదా మా మాటంటే?'

"ముందు మీకు లెక్కలు వొస్తే కదా సార్?"

"ఆఁ.... మాకు లెక్కలు రావా?"

"సూటిగా చెప్పేస్తాను లెండి సార్! మా ఆవిడ ఉద్యోగం చేసే మనిషి కాదండీ! ఇంటి పనే చేస్తుందండీ. బైట పనే లేదండీ. రోజూ రెండు పూటలా లక్ష్మి వొచ్చి అంట్లు తోమి, గదులూ వాకిళ్ళూ వూడ్చి, కొన్ని బట్టలు వుతికి, అప్పుడప్పుడూ పప్పులు రుబ్బి....అ పనులన్నీ చేస్తుందండీ. అరుణ ముఖ్యంగా వంటే చేస్తుందండీ...."

వెనకనుంచీ వాసు— "మా ఇంట్లో కుక్కరు కూడా వుందని చెప్పూ! వంట చిటికెల్లో అయిపోతుందని చెప్పూ" అని గుస గుస లాడాడు.

"నువ్వడ్డం రాకు" అని, అన్న తమ్ముణ్ణి కసిరి "అయ్యో, అదండీ. రోజు 8 గంటలు పని ఎవరైనా చేయవలసిందే కదండీ? అరుణ కూడా అలాగే చేస్తోందండీ."

"అయ్యో, చెయ్యొద్దూ మరీ?"

"అదేనండీ నే ననేది. అరుణకి ఏ రోజు విశ్రాంతి ఆ రోజే వుంటుందండీ. ఇంకో సంగతి చెప్పమంటారా? బట్టలమీద అద్దాలూ పూసలూ గవ్వలూ కుట్టుకోడానికే రోజూ 2 గంటలన్నా ఖర్చు పెడుతుం దండీ! ఏదన్నా పరీక్షలకి చదువుకోమంటే వినదు. ఏదన్నా పని నేర్చుకో మంటే వినదు. అలాంటప్పుడు నేనేం సాయం చెయ్యగలను చెప్పండి? నా సెలవు రోజుని తనకి ఇచ్చెయ్యమంటే, మరి నాకు సెలవెప్పుడో మీరే చెప్పండి!'

'అచ్చచ్చా! మంచి పాయింటే. పోనీ అబ్బాయ్....ఇద్దరూ చెరో పూటా సెలవు తీసుకోండి. ఏం ఇద్దరికీ సెలవు వుంటుంది. బాగా చెప్పానా?"

"అదేవన్న మాట సార్? నా పూర్తి సెలవు నాకే వుండాలి! అది నా హక్కు! నా సెలవులో ఒక పూటని నే నెందుకివ్వాలి?"

"ఓహో! అలాగంటావా?"

"అవున్సార్! అలాగే అంటాను."

"అచ్ఛచ్ఛా! నీ పాయింట్ నోట్ చేసుకుంటాంలే."

"మరి నేను నా సెలవు నాడు విశ్రాంతి తీసుకోవచ్చు కదా సార్?"

"అయ్యో, తీసుకోవద్దూ మరీ?"

'బతికాన్రా దేవుడోయ్! నేను పనిచెయ్యక్కరలేదోచ్!" అని ప్రసాద్ చేతులు పైకెత్తేసి దణ్ణాలు పెడుతోంటే, అరుణ కోపంతో వూగిపోతూ ఫోను మళ్ళీ లాక్కుంది. "అయ్యా, గవర్నమెంటుగారండీ! మా ఆయన అన్నీ తప్పు లెక్కలు చెపుతున్నాడండీ! ఆయనకి డ్యూటీ నించి ఇంటి కొచ్చేస్తే మిగతాకాలం అంతా ఖాళీయేనండీ! మరి నేను ఏ బాదరబందీ లేకండా అంత ఖాళీగా ఎప్పుడన్నా ఉంటానండీ....? పిల్లాడితో నాకు ఎప్పుడూ పనిలాగే వుంటుందండీ. పిల్లలకి రెండేళ్ల దాటే దాకా తల్లికి నిద్రే వుండదండీ! మరి అదంతా ఆయన లెక్క కట్టటం లేదండీ!"

"అచ్ఛచ్ఛా! మంచి పాయింటేనమ్మా!"

అంతలో కమల "అక్కయ్యా! నేనూ మాట్లాడతా" అని లాక్కుంది ఫోను.

"హలో! హలో! నా పేరు కమలండీ!"

అవతల కంఠం— "చెప్పమ్మా! నీ నమస్యేవిటీ?"

"మా అక్కయ్య అయితే, బైట వుద్యోగం చెయ్యడంలేదు. సరే మరి నేను వుద్యోగం చేస్తున్నాను కదండీ. నా జీతం కూడా ఇంట్లోకే ఖర్చుపెడుతున్నానండీ! అత్త మామల్ని తల్లిదండ్రుల్లాగే చూసుకుంటున్నానండీ. మరి ఇంటి పనుల్లో ఒక భాగం మా ఆయన కూడా చెయ్యాలి

కదండీ? వూహూఁ! ఈయన కూడా చెయ్యనని మొరాయించి కూర్చున్నా రండీ! నాకేమో ఇంటా బయటా కలసి రెండు పనులా? ఆయనకేమో ఒక్క పనేనా? ఇదేం న్యాయం, మీరే చెప్పండి?"

"అప్పే అదేం న్యాయం? న్యాయమే కాదు."

కమల సంబరపడిపోయింది. "న్యాయంకాదుగదండీ. కాదుగదండీ మరి మా ఆయన్ని మీరు చివాటేస్తారాండీ?"

"పిలువ్....వేస్తాను. పిలున్ తొందరగా."

"ఇదుగో మిమ్మల్నే! గవర్నమెంటుగారు పిలుస్తున్నారు. రమ్మంటు న్నారు" అని కమల కేకలు పెట్టింది.

"నన్నా? ఎందుకూ? నాతో ఏం పనీ ఆయనకి?" అని బెదురు కుంటూ వచ్చాడు వాసు.

సార్....సార్....పిలిచారట సార్?"

"అవునయ్యా. పిలిచానూ. మీ ఆవిడకి రెండు పనులూ, నీకు వొక్క పనా? లెఖ్ఖైవన్నా బాగుందా?"

"అయ్....బాగులేదా సార్?"

"ఏం బాగుందయ్యా? నువ్వే చెప్పు?"

"పోనీ కమలని కూడా వొక్కపనే తీసుకోమనండి సార్! ఇంట్లో వుండిపొమ్మనండి సార్!'

"మరి జీతం ఎలా వొస్తుంది? మీ ఇల్లు ఎలా గడుస్తుంది?"

"అదే సార్....కష్టమేసార్!.... కానీ ఏం చెయ్యను సార్? మా అమ్మ నాకు ఏ పనులూ నేర్పలేదు సార్!"

"ఏదీ మీ అమ్మను పిలువ్!"

"అయ్యయ్యో, వొద్దు సార్! మా అమ్మకి జ్వరం! లేవలేదండీ. నాకే చెప్పెయ్యండి సార్!"

"మీ ఇంట్లో కుక్కరు కూడా వుంది కదా? మరి ఏం కష్టం నీకు వంట చెయ్యడానికి? చిటికెల్లో అయిపోతుందిగా?"

"అబ్బెబ్బే! ఆ కుక్కరు అసలు పనే చెయ్యదుసార్! ఎప్పుడో తీసి మూల పడేశాం సార్!"

"మూలనించి తీసి బాగుచేయించూ! సమస్య తీరిపోదూ?"

"అయ్యయ్యో....!అదీ....మరీ...."

గవర్నమెంటుగారు గొంతు తగ్గించి గుసగుసలాడారు- "ఇక్కడ పుల్లతీసి అక్కడా, అక్కడ పుల్లతీసి ఇక్కడా పెట్టండయ్యా! లేకపోతే మా బిల్లేం కావాలి?"

"అయ్ పుల్లలు ఇటూ అటూ పెట్టిస్తేనే వంట అయిపోతుంది సార్?"

"అబ్బా, ఈ కుర్రాళ్ళకి తెలివే వుండడంలేదు.... చూడూ, నీ నీ పేరేంటన్నావ్?"

"వెంకట శ్రీలక్ష్మి వాసుదేవ నాగేస్రావండీ. ఇంటిపేరు కూడా చెప్పమంటారా సార్?"

"వొద్దొద్దు అంత పేరు పిలవలేనుగానీ, నీ ఆరోగ్యం మరీ అంత మంచిదా? ఎప్పుడూ ఏ నెప్పులూ రానే రావా? తలనెప్పో, మెడనెప్పో, పంటినెప్పో....తుంటి నెప్పో...."

"అబ్బే, ఏ నెప్పులూ...."

"ఆఁ తెలిసింది సార్! అర్థమైంది సార్! థాంక్యూ సార్! నా ఓటు మీకే సార్!" అనేసి వాసు ఫోన్ ఠకీమని పడేశాడు. 'ఇప్పుదేవొస్తా, ఇప్పుదేవస్తా' అంటూ బైటికి పరుగు లంకించుకున్నాడు.

'అదేమిటి? అదేమిటి? ఎక్కడికి పోతున్నాడు?' అని అందరూ హాహాకారాలు చేస్తోండగానే ఏదో కాయితం ఎగనేసుకుంటూ వొచ్చి కమల ముందు వాలాడు— "ఇదిగో చూసుకో! డాక్టర్ స....ర్టి.... ఫి....కె....ట్....! నాకు తల నొప్పి! కడుపునొప్పి! మెడనొప్పి! మోకాళ్ళ నొప్పి! శిలమండల నొప్పి! వొళ్ళంతా వొకటే నొప్పులు! మనసు కూడా ఏం బాగోలేదు. డాక్టరు ఈ రోజంతా రెస్టు తీసుకోవాలన్నాడు" అంటూ ఆ కాయితం కమల మొహం మీద ఆడించాడు.

"ఎంత మోసం! ఎంత మొసం!"

'రెస్టు, తినా, తినకుండానా? ఎంత మోసం!' అని కమల కోపంతో వూగిపోయింది. "సరే, నేనూ చూస్తాను...." అని టకటకా ఫోను తిప్పింది.

"హలో....హలో....హలో.... గవర్నమెంటుగారేనా? చూశారా? మా ఆయన్ని పని చెయ్యమని మీరు చివాట్లేసినా ఆయన వంటింట్లోకి రాకుండా డాక్టర్ సర్టిఫికెట్ తెచ్చేసుకున్నాడండీ! నేను కోర్టుకి పోదలచుకున్నాను. మీరు వెంటనే ఆ డాక్టర్ సర్టిఫికెట్ చెల్లకుండా 'స్టే' పంపాలి సార్! లేకపోతే ఈయన పనిచెయ్యడు. ఆయన అన్నగారెలాగూ పని చెయ్యడం లేదు ఈయన్ని కూడా నేను వదలదల్చుకోలేదు. ఎందుకు వదలాలిసార్?....అర్జంటుగా 'స్టే' పంపాలి సార్ నాకు!"

"సరేనమ్మా! ఇప్పుడే పంపిస్తా!"

"ఇంకొక్క మాట సార్! అసలు ఆడవాళ్ళ సెలవు రోజున ప్రతీ ఇంటికీ ఇద్దరేసి పోలీసుల్ని పంపాలి! సార్! లేకపోతే ఈ మొగాళ్ళు పని చెయ్యనే చెయ్యరు సార్!"

వెనక నించి శకుంతల- "మొగ పోలీసులు వొద్దు. ఆడ పోలీసుల్నే పంపమని చెప్పు" అని గుడగుడ లాడింది.

'సార్ సార్....మొగపోలీసులైతే వీళ్ళూ వాళ్ళూ కుమ్మక్కై పోతారండీ. ఆడపోలీసులే కావాలండీ."

"ఆడ పోలీసు స్టాఫ్‌ని పెంచితేగానీ అది అప్పుడే సాధ్యం కాదమ్మా! నీకెందుకు? స్టే' పంపిస్తాను కదా?"

"సరే సార్!"

ఫోను పెట్టేటప్పటికి 'స్టే' రానే వచ్చింది.

"కమలాదేవి గారెవరండీ? 'స్టే' తెచ్చాను" అని కోర్టు మనిషి ప్రత్యక్షమయ్యాడు గుమ్మంలో.

కమల ఆ స్టేతో వాసు దగ్గరకు పరికింది. "ఇదుగో స్టే! చదువుతున్నాను. అందరూ వినండి!" అని గబగబా చదివింది— "స్త్రీల సెలవు

రోజున మొగవాళ్ళకి ఎక్కడ ఎన్ని నొప్పులున్నా సరే. మనసులూ, ఆత్మలూ, ఎంత ఏడుస్తూ వున్ననూ, నోరు మూసుకుని కిక్కురుమన కుండా ఇంటి పనిలోకి దిగవలసిందే! మొగాళ్ళ తెచ్చుకునే డాక్టర్ సర్టి ఫికెట్లు ఇంట్లో చెల్ల నేరవు. ఇది గవర్నమెంటువారి ఆజ్ఞ!"

అరుణా, శకుంతలా పొంగిపోయారు. "ఎంత బాగా రాశారో! ఎంత బాగా రాశారో" అని ఆశ్చర్యపోయారు.

కమలధీమాగా 'స్టే' కాయితాన్ని వాసు మొహంమీద ఆడించింది. "ఇప్పుడేం చెపుతావు" అన్నట్టు.

వాసు, లోపల్లోపల భీతెత్తాడు మొదట. కానీ మరు నిమిషంలో తేరుకుని కమలకన్నా ధీమాగా నవ్వాడు. "దాచుకో దాన్ని! రేపొద్దున్న నాలిక గీసుకుందువుగాని" అన్నాడు.

"హేవిటీ! స్టే వొచ్చినా ...." అని కమల 'నిర్ఘాంతం'తో మాటే పూర్తి చెయ్యలేకపోయింది.

వాసు ఒక కుర్చీ చూసుకుని, కాలుమీద కాలేసుకుని కూర్చు న్నాడు. "ఎన్నిసార్లు చెప్పాలి? ఏ పనీ చెయ్యనూ, చెయ్యనూ, చెయ్యనూ!" అని కాళ్ళు ఇటూ అటూ మార్చుకున్నాడు. "ముచ్చటగా మళ్ళీ చెప్పనా?"

"మరి నా స్టే?" అని అరిచింది కమల.

"వెకేట్ ఐపోయింది. అనగా తోసిపారేశాను. నేను కదలకుండా కూచుంటే సరి. ఇది నా చేతిలో పనీ" అని సరిగా అర్థం చెప్పాడు వాసు.

ఆడవాళ్ళంతా నోళ్ళు తెరిశారు.

అన్నపూర్ణమ్మకి కూడా "అయ్యో, ఇలా అయ్యిందే!" అని మనసులో ఎక్కడో చివుక్కుమనిపించింది.

"అహాహాహా" అంటూ వేణూ పెద్ద నవ్వుతో రంగంలోకి ప్రవే శించాడు.

"వదినలూ! తెలిసిందా ఇప్పటికైనా? 'మేం చెయ్యం' అన్న మొగ వాళ్ళని గవర్నమెంటు ఏమీ చెయ్యదలేని తెలిసిందా?"

కమల మండిపడుతూ నిప్పులు కురిసింది. "మళ్ళీ కంప్లయింట్ ఇస్తే వెయ్యి రూపాయలు జరిమానా వేస్తారు తెలుసా?" అంది.

"సరే, వేస్తారు. మొగాళ్ల పని ఎగ్గొట్టేసి జరిమానాలు కట్టిస్తే గవర్నమెంటుకి డబ్బొస్తుంది. దానివల్ల మీకేం వొస్తుంది? సెలవు వొస్తుందా? మీకు సెలవైతే రాదుకదా? ఆ రోజు కూడా ఇంటి పనులన్నీ మీరు చేసుకోవలసిందే కదా?"

ఆడవాళ్ల తెల్లగా తెల్ల బోయారు.

శకుంతల వొక్క త్తి కాన్త తొందరగా తేరుకుని- "ఆ డబ్బు మాకే ఇచ్చెయ్యాలని అడిగితే?" అని మిగతా వాళ్ళని నవ్వు మొహంతో చూసింది.

"సరే, ఆ డబ్బు మీకే ఇస్తారనుకుందాం. అప్పుడు మాత్రం ఏం జరుగుతుంది? మీకు సెలవు వొస్తుందా? మీరు ఏ సెలవు కోసం అడుగుతున్నారో ఆ సెలవు అయితేఅప్పుడు కూడా రాదు కదా? డబ్బు తీసుకున్నాక, ఆ రోజు కూడా పనులన్నీ మీరే చేసుకోవాలి. అంటే, మీ సెలవుని డబ్బు కోసం అమ్మేసుకున్నారన్నమాట! డబ్బు తీసుకుని పని చేస్తారన్న మాట!"

అంతా నిశ్శబ్దం! పిట్టలూ, దగ్గులూ అన్నీ ఆగాయి!

కమల గంభీరంగా అంది- "అవును వేణూ! నువ్వన్నదే నిజం! వాళ్ళకి జరిమానాలు వేస్తే మాకేమిటీ, జైళ్లల్లో పెడితే మాకేమిటీ? వాటి వల్ల మాకు సెలవైతే రాదు కదా? వాళ్ళు ఇష్టపడి ఇస్తేనే మేము సెలవు తీసుకోవాలన్న మాట! అంటే మా హక్కు వాళ్ళ 'దయ'మీద ఆధారపడి వుందన్న మాట! హూ! అదేం హక్కు?.... మరి వేణూ? ఎలాగ ఈ సమస్యకి పరిష్కారం?"

"ఎలాగేమిటి?....తి....ర....గ....బా....టే...."

"ఇదంతా తిరుగుబాటు కాదా?"

"కాదు. ఇదంతా వుత్త నవ్వులాట! వుత్త కాలక్షేపం ఆట!"

"మరి 'తిరగబాటు' ఇంకెలాగ?"

"ఆలోచిస్తే మీకు తెలీదూ? పెద్దొదినా! నువ్వు చెప్పు. 'ఆడా మగా సమానులే' అని నువ్వు నిజంగానే అనుకుంటావా?"

"ఎందుకు అనుకోను వేణూ! అందరూ ఒకటే. అందరూ మనుషులే."

"మరి ఇంటి పనికే అంకితమై వుంటానని ఎందుకు వొప్పుకుంటు న్నావు?"

"అలా నే నెప్పుడొప్పుకున్నాను?"

"ఇంటిపని నించీ వారానికి ఒకరోజు సెలవు అడగడం అంటే 'మిగతా 6 రోజులూ నేనే చేస్తాను. అది నా బాధ్యతే' అని ఒప్పుకోడం కాదా?"

అరుణ తెల్లబోయి తికమక పడింది.

"వుద్యోగం చేస్తోన్న కమలకూడా అలాగే అడుగుతోందిగా మరీ?"

"కమల వదిన మరీ తప్పు చేస్తోంది. చిన్నన్నయ్యని ఇంటి పనులు రోజూ చెయ్యాలని డిమాండ్ చెయ్యడానికి కమల వదినకి పూర్తిగా హక్కు వుంది. అలాంటి హక్కు నీకు అంత పూర్తిగా వుండదు. తనకి ఏ హక్కు వుందో చిన్న వదినకీ తెలీదు: నీకు ఏ హక్కు లేదో నీకూ తెలీదు. బైటపని చేసే ఆడవాళ్ళ పరిస్థితీ, చెయ్యని ఆడవాళ్ళ పరిస్థితీ పూర్తిగా ఒకే రకం కాదు. అయినా ఒకరోజు సెలవు పోరాటం వుద్యోగాలూ చేసే స్త్రీల పరిస్థితికి పనికిరాదు. చెయ్యని స్త్రీల పరిస్థితికీ పనికి రాదు. అసలు 'ఒకరోజు సెలవు' ఆలోచనే తప్పు.

"నాకు రెండంటే రెండు నిమిషాలు టైము ఇచ్చి ఓపిగ్గా వింటారా?"

"అయ్యో! చెప్పు వేణూ! అందుకేకదా అడుగుతున్నాం...." అన్నారు వదినలు.

"మొగాళ్ళకి బైట పనీ, ఆడవాళ్ళకి ఇంటిపనీ-

అని ఏనాటి నించో సాగుతోంది కదా? పెద్ద వదినా శకుంతల త్తయ్యా అసాంప్రదాయానికే లోబడతామంటున్నారు. ఎప్పుడూ

అలాగ వుండిపోడానికే వొప్పుకుని 'ఒకరోజు సెలవు' అడుగుతున్నారు. సెలవు దొరికితే అంతా చక్కబడిపోయినట్టే అనుకుంటున్నారు. కానీ, దాని వల్ల మీ సమస్యలు తీరుతాయా?

ఆడా మగా సమానం అవ్వాలంటే సరైన ఏకైక సూత్రం ఏమిటో తెలుసా?

ఇద్దరికీ- బైటిపనీ,

ఇద్దరికీ-ఇంటిపనీ! అదీ సూత్రం!

'బైట పనికే సెలవులు వుంటాయి. అవి ఇద్దరికీ వుంటాయి.

ఇంటి పనికి సెలవులు వుండవు. అవి ఇద్దరికీ వుండవు.

బైటిపనికే 'ఇన్ని గంటలు' అనే హద్దులూ పరిమితులూ సాధ్యం!

ఇంటిపనికి అలాంటి హద్దులూ లెఖ్ఖలూ కొలతలూ సాధ్యం కావు.

ఇంటిపని అంటే, వంటలూ, తోముళ్లూ, ఉతుకుళ్లూ మాత్రమే కాదు. అందులో, పిల్లల పెంపకాలూ, వృద్ధుల సంరక్షణలూ ఏకమై పోయి, పెనవేసుకుపోయి వుంటాయి. వాటిని గంటల లెఖ్ఖలోకి ఇమడ్చడం సాధ్యంకాదు. ఇంట్లో వున్న రోగిష్టి మనుషుల కోసం చెయ్యవలసిన పనుల్ని 'అది నీ వొంతే అంటే నీ వొంతే' అని కీచులాడుకునే మనుషులు, జంతువులతో పోల్చడానికి కూడా తగనివాళ్ళు! చంటిపిల్లల అవసరాల్ని ఒకరిమీదకి ఒకరు గెంటుకునే తల్లిదండ్రుల్ని దేనితో పోల్చాలో ఇంకా కనిపెట్టాలి!

ఇంటిపని-గాలి పీల్చడం లాంటిది. దానికి రాత్రీ పగలూ, నిద్రా మెలకువా అనే హద్దులు వుండవు. దానికి విరామాలూ విశ్రాంతులూ సెలవులూ వర్తించవు.

బైటిపనీ, ఇంటిపనీ- రెండూ కలిసినదే మనుషుల జీవితం! మనుషులుగా వుండదల్చుకున్న వాళ్లు, ఆ రెండు పనుల్నీ తమ బాధ్యతగా గ్రహించుకోవాలి. ఆ బాధ్యత, ఈ రోజూ ఆ రోజూ అని కాదు! ఈ వారం ఆ వారం అని కాదు. అన్ని రోజులూ ఒక్కలాగే! అన్ని వారాలూ ఒక్కలాగే!

బైటపని లక్షణాల్నీ ఇంటిపని లక్షణాల్నీ అస్తవ్యస్తం చేసేసి, అందులోనించి ఏదో పట్టుకుందామంటే ఏం దొరుకుతుంది, కుమ్ములాటలూ గుద్దులాటలు గాక?

మనింట్లో తెల్లారగట్ల నించీ జరుగుతోంది అదే!

పెద్దొదినా! చిన్నొదినా! శకుంతల అత్తయ్యా! నా మాటకి విలువిచ్చి ఇంత శ్రద్ధగా విన్నారంటేనే మీ సమస్య మీద మీరెంత బాధపడుతున్నారో అర్థమవుతోంది. కానీ బాధపడితే చాలదు. మార్గాన్ని సరిగా గ్రహించుకోక పోతే సాధించేదేమీ వుండదు. ఇక, మీ పోరాటం ఎలా చేసుకుంటారో చేసుకోండి! చెయ్యకపోతే ఎప్పటిలాగే వూరుకోండి! వాళ్లకి దయ కలిగిన నాడు, లేకపోతే మావయ్య అన్నట్టు, మీకు రోగాలొచ్చినప్పుడు, మొగాళ్లు ఏదన్నా పనిచేస్తే దానితో సంతోషించండి. లేకపోతే లేదు. అంతేగానీ, సమస్యలనే అర్థం చేసుకోకుండా తప్పు పోరాటాలకి దిగి నవ్వులపాలై పోకండి!"

వేణూ వుపన్యాసం ప్రేక్షకులందరిలోనూ రకరకాల మార్పులు తెచ్చింది.

అందరికన్నా ముందు కమల సరిగానే అర్థం చేసుకుంది. "మాకు ఎవరి దయా అక్కరలేదు. మాకు కావలసింది సహాయంగా కాదు. హక్కుగా కావాలి!" అని గట్టిగా ప్రకటించింది.

"అక్కయ్యా ఇలారా!" అని అక్కగార్ని తలుపు చాటుకి తీసుకుపోయింది.

అక్కడ గుసగుసలు సాగుతోన్నంతసేపూ అరుణ "అమ్మో.... అమ్మో...." అని కెవ్వు కెవ్వున అరుస్తూనే వుంది. కాస్సేపటికి 'సరే, సరే' అని స్తిమిత పడింది.

వాసూ, ఆ గుసగుసలన్నీ పసికట్టాలని ఆ చుట్టుపట్ల తచ్చాడి చూశాడు. కానీ సాధ్యం కాలేదు.

తర్వాత కమల అందరికీ వినపడేలాగ ఒక ప్రకటన చేసింది "అక్కయ్యా! నేను కళ్ళు తెరిచాను. మా ఆయనకి నామీద ఏమీ ప్రేమ

లేదని అర్థమైపోయింది. నేను ఒక్క గంట విశ్రాంతిగా వుండడానికి కూడా ఆయన నా కోసం ఏ పనీ చెయ్యడు. ఇలాంటి సంసారాలు ఇంకా గుడ్డిగా నేను చెయ్యదల్చుకోలేదు. నా దారిన నేను వెళ్ళిపోతున్నాను. నాకు వుద్యోగం వుంది జీతం వస్తుంది. నా బతుకు నేను బతగ్గలను."

అరుణ తల వాలేసింది.

"నేను కూడా చిన్నాని తీసుకుని నితోనే వాచ్చేస్తాను కమల! నేను ఏదైనా పని చూసుకునే దాకా మా ఇద్దరికీ కొంచెం అన్నంపెట్టు. నీకు వున్న స్వతంత్రం నాకు ఎందుకు లేదో నాకు ఇప్పుడు అర్థమైంది. నా పిల్లాణ్ణి నేనే పోషించుకుంటాను. నేనే పెంచుకుంటాను. ప్రేమ లేని భర్త దగ్గర నేనూ వుండను....అయితే మన బట్టలన్నీ సర్దేస్తాను తొందరగా" అంది వుత్సాహంగా.

తర్వాత వంతు శకుంతలది! "నేను కూడా వొచ్చేస్తానర్రా మీతో. ఎన్నేళ్ళు కాపరాలు చేసినా ఈ చుదనష్టపు మొగాళ్ళకి పెళ్ళాల మీద గుడ్డి గవ్వంత అభిమానం కూడా రాదు. ఎందుకీ పాడు సంసారాలూ? నేనూ, అరుణా ఏ పచ్చళ్ళు పెట్టుకునో, అప్పడాలు చేసుకునో, బట్టలమీద అద్దాలు కుట్టుకునో, ఎలాగో ఒకలాగ నాలుగు రాళ్ళు సంపాదించుకోలేకపోము. నా బట్టలు కూడా తెచ్చుకుంటా నుండండి. కామేశ్వరిని కూడా పిల్చి కొచ్చేస్తాను" అని తను కూడా బైల్దేరడానికి సిద్ధమైంది.

రేఖ కూడా ముందుకొచ్చింది. "పెద్దొదినా! నేనూ వొచ్చేస్తాను. ఏదన్నా వుద్యోగం చేసుకుంటాను."

వేణు అందరికన్నా ముందే తయారయ్యాడు "నేనూ మీతోటే. ఈ పురుష అహంకారులతో కలిసి నేను వుండను. అమ్మనీ నాన్ననీ కూడా మనతోటే తీసికెళ్ళిపోదాం. వాళ్ళని మనమే జాగ్రత్తగా చూసుకుంటాం. వెళ్ళగానే పప్పు నానబోసి గారెలు వొండేసుకుందాం."

అప్పటిదాకా కాలు మీద కాలేసుకుని కూర్చున్న వాసూకి కాళ్ళు వణకడం మొదలైంది. బెంబేలెత్తిపోతూ అన్నగారి చెవి మీద పడి "అన్నయ్యా, సీసంతా ఇలా మారిపోయిందేవిటి? వేణూ గాడొకడు. వాళ్ల గారెలు కూడా వొండుకుంటారట! అందరూ వెళ్ళిపోయేలాగ వున్నారు!

బట్టలు సర్దేసుకుంటున్నారు! తప్పయిందని వొప్పేసుకుందాం అన్నయ్యా!"
అని లబలబలాడాడు.

ప్రసాద్ గంభీరంగా— "నువ్వు తప్పు వొప్పేసుకో, కమల వుద్యోగం చేస్తోంది. నువ్వు ఇంటిపనులు చెయ్యడం చాలా న్యాయం" అని తమ్ముడికి హితోపదేశం చేశాడు.

"ఏవిటీ, నేనొక్కణ్ణే లొంగిపోవాలా? కమల జీతం మేమిద్దరమే దాచుకుంటున్నామా? ఇంటి కోసమే వాడుతున్నాం కదా? ఇంటిపని నువ్వు మాత్రం ఎందుకు చెయ్యొద్దూ?" అని కస్సుమన్నాడు వాసూ.

'ఓహో! నువ్వూ తిరగబడ్డావా? సరే, సరే!.... ముం దునీ పని కానీ! తర్వాత నేనూ....నెమ్మదిగా....'

వాసు చేతులు కట్టుకుని నేల చూపులు చూస్తూ "కమల ముందు నిలబడి పాఠం అప్పజెప్పేశాడు. "కమలా! ఎక్కడికీ వెళ్ళొద్దు. నువ్వు లేకపోతే నేను బతకలేను" అయిపోయింది పాఠం.

కమల వేలుముడి ఎగరేసింది. "అవును మరి. అన్నం వొండే వాళ్లెవరూ వుండరుకదా? మీకేమో పాపం వొండుకోడం రాదయ్యే! బత కడం కష్టమే....అక్కయ్యా! సర్దడంఅయిపోయిందా? ఇంకెంత సేపు?"

"అందుక్కాదు కమలా! నువ్వు జడ వేసుకోడానికి కూడా ఖాళీ లేకండా ఇంటా బయటా బోలెడు శ్రమ పడిపోతుంటే నేను ఎంత బాధ పడిపోతున్నానో నీకేం తెలుసు?"

"వేణూ! ఆటోలు పిలువు" అని కమల కేకపెట్టింది. ఇక్కడి నించీ కదలండి తొందరగా!"

"వొద్దు కమలా! నా మాట విను కమలా! మీరెలా చెప్తే అలా వింటాం. వంటంతా నేర్చుకుంటాం."

అరుణ ఆ డైలాగ్ కోసమే చెవులింతింత చేసుకుని ఎదురు చూస్తోంది.

"వాసూ! 'వింటాం' 'కుంటాం' అంటున్నావు. మీ అన్నగారు కూడా వింటారా? మీ అన్నగారుకూడా కుంటారా?" అని చేతులు తిప్పింది.

"ప్రసాద్ ముందుకొచ్చాడు- "నేను ఇంటి పనికూడా చెయ్యాలంటే, మరి నువ్వు బైట పనికూడా చేస్తావా? ఏం ఉద్యోగం చేస్తావు?"

"అ!.. వున్నాయి ఉద్యోగాలు రాసులుపోసి! అయ్యో! అవును, అసలు అదే అడగాలి!" అని అరుణ గబగబా ఫోను తిప్పింది. "హలో.... హలో! గవర్నమెంటుగారు కావాలండీ! అర్జంటుగా కావాలండీ....!"

అవతల నించీ "చెప్పమ్మా! స్టై అందిందా? మీ మొగాళ్ళు పని చేస్తున్నారా?"

"అయ్యో! వాళ్లుకూడా ఇంటిపనులు చెయ్యాలంటే, మేం కూడా బైట పనులు చెయ్యాలండీ! లేకపోతే, వాళ్ళేమంటున్నారో తెలుసాండీ? నేను బైట పని చేస్తున్నానుగా, నువ్వు ఇంటిపని చెయ్యి! నాకు ఆ పనీ, నీకు ఈ పనీ అంటున్నారండీ! ఉద్యోగాలు లేని ఆడవాళ్ళం బోలెడుమంది వున్నామండీ! నేనూ, శకుంతలా. కామేశ్వరీ, రేఖా ఇంకా చాలా మంది వున్నామండీ! అందరికీ ఉద్యోగాలు కావాలండీ! ఈ స్టైలూ, ఈ బిల్లులూ, ఈ సెలవలూ, ఈ చట్టాలూ, ఇవన్నీ మాకొద్దండీ! ఉద్యోగాలు లేకపోతే మొగాళ్ళ సంపాదనమీద ఆధారపడి బతకవలసిందే కదండీ! అయ్యో, వింటున్నారా?.... హలో! ....హలో....!హలో....! కమలా! ఇదేమిటీ? ఉద్యోగాల మాటెత్తితే గవర్నమెంటు పలకడం లేదేం? అయ్యో, ఇదేమిటి?...."

"సరేలే, తర్వాత చూద్దాం. తొందరగారా అక్కయ్యా! ఆలస్యమై పోతోంది. ఇల్లు మారాక తొందరగా అన్నం వండి, చిన్నికీ మావయ్యకీ పెట్టాలా వొద్దా? కదులు తొందరగా?"

హాల్లో తలుపు చాటున హనుమంతు శకుంతలని బెగబతిమాలు కుంటున్నాడు-ఎక్కడికీ వెళ్ళొద్దని. "ఇంటికి పోదాం పద. కాఫీ పెట్టి స్తాను. ఎంత సేపు? పావుగంటలో వచ్చా. పులుసూ అన్నీ వండేస్తాను" అంటున్నాడు.

"వేదాల్లో రాశారా మరి?" అంది శకుంతల.

'ఏవో మిడికార్లే. వాళ్ళ గోల మనకెందుగ్గానీ' అని ఇకిలించాడు హనుమంతు.

దగ్గుల జగన్నాథం అప్పుడు నిజంగానే నోరు తెరిచి "హనుమంతూ, ఇలారా!" అని కేక పెట్టాడు.

"వొస్తున్నా బావా!" అంటూ హనుమంతు వినయంగా జగన్నాథం ముందు హాజరయ్యాడు.

"పొద్దున్న నించీ అంతా వింటూనే వున్నానోయ్!....ఆడపిల్ల లతో మీకు పంతాలా? వాళ్ళు ముద్దుగా అడిగితే చేసి పెట్టలేరూ? ఖాం ."!

"అద్బే! వొండుతాననే అంటున్నాను బావా! కానీ, వాళ్ళు ముద్దుగా అడిగారా? గుద్దులేస్తూ అడిగారు. మొదట 'ఆత్మరక్షణ' కోసం కొంచెం పెనుగులాడాం అనుకో."

"మా పెద్దవాళ్ళిద్దరికీ కొ త్త వంటా వార్పూ నేర్పు!....వాసూ! ప్రసాద్! మీరిద్దరూ మామయ్య దగ్గిర ఒక్క వారం రోజుల్లో అన్నీ నేర్చుకోవాలి. తెలిసిందా? వొచ్చే ఆదివారంనాడు మీరిద్దరే పులిహోరా, గారెలూ చెయ్యాలి! విన్నారా? ఖంగ్! ఖంగ్!"

"ఆఁ... విన్నాం గానీ నాన్నా! నువ్వు ఏ నాడన్నా అమ్మకి గ్లాసుతో మంచినీళ్ళన్నా ఇచ్చావా? పెద్ద....ఇవ్వాళ మేం దొరికామా నీకు?" అని ఎదురు తిరిగారు పుత్రులిద్దరూ!

"నేను మంచి నీళ్ళిచ్చేదాకా ఆగితే....ఖంగ్....మీ అమ్మ పని అయినట్టే! మా రోజులు వేరూ! మీ అమ్మకి చెప్పాలనీ తెలీదు. నాకు చెయ్యాలనీ తెలీదు. ఎందుకూ, నాకు దగ్గు తగ్గనివ్వండి! ఆ మూలా ఈ మూలా చూడండి, బూజులు ఎలా వేళ్ళాడుతున్నాయో....వాటి పని నేను పడతాను .... ఈలోగా బూజులకర్ర కొని పట్టుకు రండి!....అన్నట్టు వాకిట్లో మొక్కలనిండా చీడ పట్టింది. మొన్న చూశాను....దగ్గు తగ్గాక దాని పనికూడా చూస్తాను....ఖంగ్! ఖంగ్! హనుమంతూ! నీ ఆయుర్వేదం కషాయం ఏదో తెచ్చిపెట్టు! ఈ ఇంగ్లీషుమందులతో తగ్గి చావడంలేదు.... అమ్మాయ్ అరుణా! ఖంగ్! కమలా! మీరిద్దరూ ఇలా రండి! మీ బట్టలవీ మళ్ళీ అలమారుల్లో పెట్టేసుకోండి! వాళ్ళిద్దరూ ఈ పూటనించే మీరు చెప్పినట్టు పని చెయ్యకపోతే వాళ్ళ బట్టలు తీసి బైటికి విసిరెయ్యండి. వాళ్ళే బైటికి వెళ్తారు. తెలిసిందా? ఖాంగ్...."

అరుణ సంతోషంతో పెద్ద కేక పెట్టింది. "మావయ్య చెప్తున్నారుగా, కమలా రావే! బట్టలన్నీ ఎక్కడివక్కడ పెట్టేద్దాం. అత్తయ్యా, మీరు కమలకి సాయం చెయ్యండి! నేను మావయ్యకి గుక్కెడు కాఫీ ఇచ్చి వొచ్చేస్తాను."

"లక్ష్మి వొచ్చింది" అని రేఖ అరిచింది.

జ్వరం తగ్గీ తగ్గకుండానే వచ్చింది లక్ష్మి.

'గిన్నెలన్నాతోమి పెడదామని వొచ్చానమ్మా!" అంది నీరసంగా పనికి వుపక్రమిస్తూ.

అన్నపూర్ణమ్మ అడ్డం పడి "మంచిదానివే! ఇంకా మొహం అలాగే వుంది. జ్వరంతో ఏం చేస్తావు?....తగ్గేదాకా రావొద్దని చెప్పలేదూ? ఇంత మంది వున్నాం. మేమే చేసుకుంటాంలే. ఇంటికెళ్ళి పడుకో" అంది.

కమల పరుగెత్తి కొచ్చి "లక్ష్మి! ఇవ్వాళ అడవాళ్ళకి సెలవు కదా? వంట మీ ఆయన చేశాడా లేదా?" అని ఆరా తీసింది.

"నాకు జొరం కదమ్మా! పొద్దున్న నేను లేవలేదని తనే వుడకేశాడు. జొరం లేకపోతే చేస్తాడేంటమ్మా?" అని నవ్వింది లక్ష్మి.

"కానీ, నువ్వు బైట పని చేస్తున్నావు కదా? అందుకని, మీ ఆయన్ని కూడా రోజూ ఇంట్లో వున్నప్పుడు ఆ పనీ ఈ పనీ చెయ్యమనీ చెప్తూవుండు! చూడు, ఇవ్వాళ్టి నించీ మా మొగాళ్ళని ఇంటిపనిలోని దింపేస్తున్నాం!" అని కమల పొంగిపోతూ ప్రకటించింది.

"ఆ(....ఎందుకు చేస్తారులేమ్మా?" అని మళ్ళీ నవ్వింది లక్ష్మి, నమ్మలేక.

వేణూ లక్ష్మికీ గిన్నెతో వుస్మా అందించి- "నేనే చేశాను లక్ష్మి" అన్నాడు. తర్వాత వేణు, వదినల ముందు ఒక ప్రతిపాదన పెట్టాడు- "మన ఇంటి పనుల్లో మూడోవంతు పని లక్ష్మే చేస్తోంది. ఆమెకి ఇది 'బైటి పని'! కానీ మనం ఇన్నాళ్ళూ లక్ష్మి సెలవుగురించి ఆలోచించనే లేదు. తక్షణం ఇప్పుడు ఆలోచించండి!"

"అవును వేణూ! 'బైటి పని'కి సెలవు వుండాలికదా? అలాగే చేద్దాం" అంది కమల.

అరుణ సంతోషంగా-"లక్ష్మీ! ఇవ్వాళ్టి నించీ నీకు ప్రతీ ఆదివారం సెలవు" అంది.

"ఎందుకమ్మా? వొద్దులేమ్మా" అంది లక్ష్మి సిగ్గుపడుతూ. కానీ లక్ష్మి మొహం సంతోషంతో వెలిగిపోయింది. వుప్మా గిన్ని తీసుకుని వెళ్ళిపోయింది.

'నందట్లో సదేమియా'అనీ, ఆ గోలలోనే "అన్నపూర్ణమ్మగారూ!" అంటూ పేరయ్యగారు ప్రవేశించాడు.

"అయ్యో! నా మతి మండా! రండి పేరయ్యగారూ! మీ సంగతి మరిచేపోయానండీ!" అని అన్నపూర్ణమ్మ పేరయ్యని ఆహ్వానించింది ఎదురేగి.

"మీరు మరిచిపోతే నేను మరిచిపోతానా?........మరి పెళ్ళివారిని సాయంత్రం తీసుకురమ్మంటారా? వారు సిద్దంగానే వున్నారు."

రేఖ కంగారుగావొచ్చి- "అమ్మా, వొద్దని చెప్పు. తీసుకురావొద్దు" అంది గట్టిగా.

"అదేవిటే. నిన్న అనుకున్నదేగా? నిన్న సరే అన్నావుగా?" అని తెల్లబోయింది అన్నపూర్ణమ్మ.

"అంటే అన్నాను. అది 'నిన్న' ఇవ్వాళ చాలా నేర్చుకున్నాను. అసలు నాకు స్వంత సంపాదన వుంటే తప్ప మిగతా విషయాలు ఆలోచించను. తనని తను పోషించుకోలేని మనిషి జీవచ్ఛవంతో సమానం అమ్మా! ఇక 'స్వతంత్రం' గురించి ఆలోచించడానికేం వుంటుంది? 'ఆడా మగా సమానం' అని ఆలోచించే మనిషిని తప్పితే నేను ఎంచుకోను. అదంతా ఇప్పుడు కాదు. పేరయ్యగారికి చెప్పెయ్యి!"

అన్నపూర్ణమ్మ తూచా తప్పకుండా చక్కగా బుగ్గలు నొక్కుకుంటూ 'అవ్వ' అంది. "నువ్వు చెప్పింది పేరయ్యగారూ విన్నారుగా? ఇక నేను చెప్పేదేవిటీ? చూశారా పేరయ్యగారూ! ఏవిటో....పెద్దవాళ్ళు చెప్పడం, చిన్నవాళ్ళు వినడం అంతా పోయిందండీ ఈరోజుల్లో!" అని తెగనొచ్చుకుంది.

"పోనీ లెండమ్మా! తొందరేమొచ్చింది? అమ్మాయీ మంచి మాటే చెప్పిందిగా? వాళ్ళ పెళ్ళిళ్ళు వాళ్ళే చేసుకుంటే, మనకి అంతకన్నా ఏం కావాలి? మనకీ బరువు తప్పుతుంది. మరి వెళ్ళొస్తానమ్మా" అని పేరయ్య గారు వెళ్ళిరావడానికి వెళ్తోంటే హనుమంతు అడ్డంపడ్డాడు—" అఁ.... ఏమీ లేదండీ....వంటలు చేసే కుర్రాడు కావాలి. నా చేతికింద ఒకడు వున్నాళ్ళండి!" అని ఎకసెక్కాలాడేడు.

జగన్నాధం...."అమ్మా రేఖా!" అని కూతుర్ని పిలిచాడు.

"మీ అమ్మ రోజుకో సంబంధం చూస్తూనే వుంటుందిగానీ అవన్నీ పట్టించుకోకు. ముందు చదువు సంగతి చూసుకోమ్మా! తర్వాత చిన్న వదినలాగా వుద్యోగం సంపాదించుకో! ఆ తర్వాత....కులం మతం అని లేదు....నీ ఇష్టం...."

"అదే నాన్నా! అమ్మాకి చెప్పేశాను నిన్న!" అంది సంతోషంగా రేఖ.

"ఏవిటీ? కులం మతం చూడొద్దా? అవ్వా!" అని అన్నపూర్ణమ్మ చక్కగా బుగ్గలు నొక్కుకుంఁదిగానీ, చప్పున పేరయ్యగారి సంగతి గుర్తొచ్చి అటు కదిలింది.

పేరయ్యగార్ని సాగనంపి లోపలికొస్తూ—"హనుమంతూ! ఇప్పుడేం ఇంటికి పోతారుగానీ. ఇద్దరూ వుండిపొండి. సాయంత్రం వెళ్ళొచ్చు" అంది.

ప్రసాద్ ఆనందంతో మావయ్య మీద పడి— "అవును మావయ్యా! ఇక్కడే వుండు. పద. వంట మొదలు పెడదాం"అని హనుమంతుని వంటింట్లోకి లాక్కుపోయాడు.

అరుణ–బొడ్లోచెంగు దోపేసుకుని "అందరూ వినండి!" అని అందరికీ ఆర్డర్లు జారీ చేసింది- "వాసూ! నువ్వు కూడా వంటింట్లోకి వెళ్ళు! పప్పు నానబెట్టి, కొబ్బరి పచ్చడి చెయ్యి!

రేఖా! నువ్వు అంట్లు తోమెయ్యి!

కమలా! నువ్వు గదులూ వాకిళ్ళు వూడ్చుకురా!

నేను. సాయంత్రానికి కావలసిన బట్టలన్నీ వుతికేస్తాను.

శకుంతల పిన్నీ! నువ్వు ఇంటికెళ్ళి, పనులు చేసుకుని తొందరగా వచ్చెయి!

వేణూ! నువ్వు స్నానం చేసేసి ఏదన్నా చదువుకో! ఇంక నీకు సెలవ్!

అత్తయ్యా! మీరు మావయ్య స్నానం సంగతి చూడండి! తర్వాత చిన్నిగాడికి కూడా నీళ్ళు పోసేసి మీరూ స్నానం చెయ్యండి!

కమలా! చిన్నికి కూడా చిన్న చీపురియ్యి! నీ వెనకాల వుంచుకుని వాడికి కూడా వూడ్చడం నేర్పు!

అందరికీ ఆర్డర్లు జారీ అయ్యాక ఎవరి పనిలోకి వాళ్ళు చకచకా కదిలారు.

అన్నపూర్ణమ్మ చిన్న కొడుకుని బతిమాలుతోన్నట్టు— "నాయనా వేణూ! నీకు కాస్త ఖాళీయేగా? కాస్త ఆ దీపం పెమ్మాలు తోమిపెడుదూ! స్నానం చేసివొచ్చి దీపం వెలిగించుకుంటానూ!" అని దీర్ఘం తీసింది.

వేణూ తల తిప్పేసి—"నేను నాస్తికుణ్ణని తెలీదూ నీకు? పూజలూ గీజలూ 'ఇంటి పని'లో భాగం కాదు. నేను చెయ్యను. నువ్వుకూడా మానెయ్యడం మంచిది! ఎన్నాళ్ళు వుంటావు అమ్మా. ఇంత మూర్ఖంగా? అందరూ మారినా నువ్వు మారవా? ఆ నూనెలూ అవీ ఎందుకు వృధా చేస్తావు?" అనేసి వెళ్ళిపోయాడు.

"ఏవిటో అన్నిటికీ మంచివాడివే - దీనికే వొస్తుంది తిక్క నీకు" అనేసి సంతృప్తిపడింది అన్నపూర్ణమ్మ.

అరుణ కొడుకుని పిల్చి "నాన్నా! పిన్ని దగ్గర వూడ్చడం నేర్చుకోమ్మా!"

తర్వాత నాయనమ్మతో నీళ్ళు పోయించుకో! నాన్నా తాతయ్యా అన్నం వొండేస్తున్నారుగా? అప్పుడు తినేద్దువు గానీ!" అని ముద్దుగా చెప్పింది.

చిన్నిగాడు ఆనందంతో వుక్కిరిబిక్కిరై పోతూ– "అమ్మా! ఆది వారం వెళ్ళిపోయిందా?" అని ఎగబడ్డాడు.

అరుణ నవ్వి- "ఆదివారమా? సగం వెళ్ళిపోయిందీ, సగం వుందీ! ఇప్పుడు పొద్దున్నలాగ కాదమ్మా! రోజూ నేనూ నాన్నా కలిసే నిన్ను పెంచుతాం. సరేనా? చీపురు తెచ్చుకో!"

చిన్నిగాడు ముందు నాయనమ్మ దగ్గిరికి పరిగెత్తాడు- "నాయనమ్మా. నాయనమ్మా! అమ్మకి ఆదివారం వుందంటా, లేదంటా:"

(ఆంధ్రప్రభ వార పత్రికలో 23-10-96 సంచిక నించీ 20-11-96 సంచిక వరకూ.)

★

సంస్కరణ

ఇందిర డ్యూటీ నించి ఇంటికిరాగానే రోజూలాగే అడిగింది కూతుర్ని-"ఉత్తరా లేమన్నా వచ్చాయా? అని.

"సుశీల త్తయ్య రాసింది" అని కూతురు నవ్వుతూ చెప్పింది. సుశీల త్తయ్య వుత్తరాలంటే తల్లికి ఇష్టమని శశికి తెలుసు.

"ఏం రాసింది? చదివావా? వాళ్ళ ఆవు ఈనిందటనా? లేకపోతే, దాని కూతురు గోరింటాకు పెట్టుకుందా?" అని నవ్వి లోపలికి వెళ్ళింది ఇందిర.